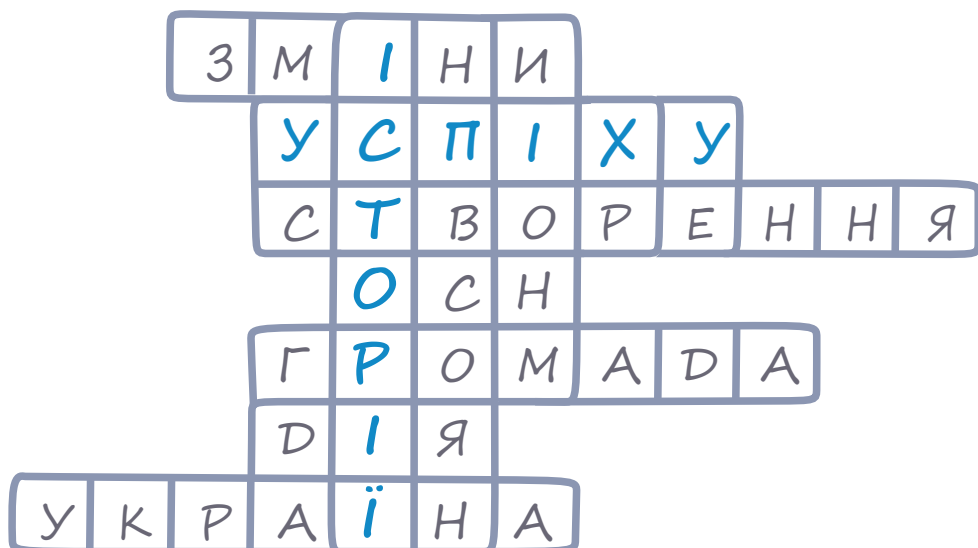

САМООРГАНІЗАЦІЯ В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ

ББК
УБК

Самоорганізація населення в громадах. Історії успіху. Збірник матеріалів/ К.Д. Златіна, Г.С. Трепалюк, під ред. А.С. Крупника. – Одеса: ПП „Євродрук”, 2016. – 54 с.

Збірник містить приклади вирішення різноманітних місцевих проблем, досягнення в сферах соціально-економічного, культурного розвитку міських та сільських територій України, які відбулися завдяки об'єднанню зусиль, спільним діям, цілеспрямованого впливу на владу активних мешканців цих громад.

Агентами змін в цих історіях успіху виступають органи самоорганізації населення, громадські організації, ініціативні групи мешканців. Асоціація сприяння самоорганізації населення збирала ці історії як серед самих активістів, такі в інтернет-виданнях, газетах та в інших джерелах.

Видання може бути корисним для активістів територіальних громад та представників місцевих органів публічної влади, зокрема тих, що беруть участь у здійсненні реформи місцевого самоврядування. А також для студентів, слухачів та викладачів суспільно-політичних дисциплін.

Автори – укладачі збірника:

Ганна ТРЕПАЛЮК, заступник голови Всеукраїнської громадської організації «Асоціація сприяння самоорганізації населення»,
Катерина ЗЛАТІНА, менеджер з комунікації Всеукраїнської громадської організації «Асоціація сприяння самоорганізації населення».

Редактор:

Андрій КРУПНИК, голова Всеукраїнської громадської організації «Асоціація сприяння самоорганізації населення», доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Одеського регіонального інституту державного управління НАДУ при Президентові України, кандидат політичних наук.

Брошура видана за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» в межах проекту «Посилення ролі громадськості в реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні». Зміст брошури є винятковою відповідальністю авторів та не обов'язково відображає погляди Міжнародного фонду «Відродження».

© ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення», 2016
© Златіна К.Д., Крупник А.С., Трепалюк Г.С., 2016

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
МІСТА	
В Києві активісти створили новий публічний простір.....	5
«Своє місце» в місті для творчих людей.....	8
Жителі гуртожитку: довга дорога до власного житла	12
Лучани змусили владу до них прислухатися.....	15
Підзамче: вчимося жити по-європейски.....	18
Старі львівські дворики: щоб не було соромно перед гостями.....	22
Куди подіти сміття у периферійному мікрорайоні? Рішення є!.....	24
Як активісти вирішили типові для околиці міста проблеми з водою і транспортом.....	26
Громада Вознесенська вирішила проблему розширення кладовища.....	28
«Якби кожен мікрорайон самоорганізувався, Ужгород було би не впізнати»	30
«Бджолиний» будинковий комітет змінив долю херсонського гуртожитку	34
Як ОСНІ в Черкасах вирішують проблеми ремонту доріг.....	37
Димитрівські «самоуправління» економлять мільйони і рятують людей	39
СЕЛА ТА МІСТЕЧКА	
Центр місцевої активності та розвитку громади	43
Самоорганізація для відновлення парку.....	45
Як самоорганізація допомагає мешканцям селища на Чернігівщині піклуватись про добробут	48
Як Бобрися стала казковим селом зусиллями жителів	50
ІНФОРМАЦІЯ ПРО АСОЦІАЦІЮ	53

ПЕРЕДМОВА

Шановні читачі!

Наша збірка містить кілька успішних та, як нам здалося, цікавих прикладів самоорганізації мешканців міст, сел та містечок України. Це реальні історії про досягнення небайдужих людей, які зрозуміли, що їхня доля – в їхніх руках. Вони повірили у свої сили і разом із своїми однодумцями почали змінювати своє життя і життя своїх громад на краще.

Звичайно, ці факти складають лише невеличку частину добрих практик громадської участі у місцевому розвитку, які на сьогодні є в нашій країні. Будемо вдячні усім, хто поділиться із нами інформацією про свої досягнення. Аби корисний досвід кожного перетворився у безцінне надбання усіх.

Зараз йде реформа місцевого саморядування, в основу якої покладено децентралізацію та добровільне об'єднання територіальних громад. За цих умов, коли влада і відповідальність переміщується згори вниз – на рівень громад, особливого значення набуває здатність людей усвідомити цю відповідальність і гідно впоратись із вирішенням існуючих проблем.

Сподіваємось, що матеріали цієї брошури стануть у нагоді місцевим активістам, а також представникам органів місцевого самоврядування та соціально відповідальним підприємцям, які мають спільно братись за комплексний розвиток своїх громад.

Ми віримо у високий творчий потенціал громадян України і впевнені, що процеси оновлення українського суспільства, які були розпочаті Революцією гідності, отримають продовження в кожному селі, селищі, місті, перетворюючи їх на місця, де хочеться жити.

Діємо разом і разом ми переможемо! Бо разом ми сильніші!

***Андрій Крупник,
Голова ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення»***

В КИЄВІ АКТИВІСТИ СТВОРИЛИ НОВИЙ ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР

Альона Качкан, «РадіоСвобода»

«Страшенно симпатично, коли люди ставляться до простору навколо себе як до місця, яке можна облаштувати та покращити» – Сергій Жадан.

Нещодавно на місці «Самосаду», що на Подолі, був звичайний недоглянутий пустир, який ніким не використовувався. Але сад на місці пустиря, що з'явився, та майданчик для дискусій замість занедбаного подвір'я – все це справа урбан-активістів. Завдяки ним міський простір стає комфортнішим та привабливішим. Від місцевої влади вони просять лише одного – не заважати громадським ініціативам, яких в українських містах з'являється дедалі більше.

Декілька днів знадобилось громадським активістам, аби облаштувати еко-сад з квітами та клумбами в одному з центральних районів Києва. Фінансування ніхто не забезпечував – мешканці допомагали, чим могли.

Ініціатор «Самосаду» Ольга Закревська зазначила, що публічного простору, де можна було б проводити різноманітні цікаві заходи та ініціативи, в місті катастрофічно не вистачає. Насправді ж для створення такого простору потрібні мінімальні затрати. Отож, місцеві жителі вирішили створити цей простір самотужки, не чекаючи на кроки з боку місцевої влади.

**Ініціатор
«Самосаду»**

Ольга Закревська:

“Через «Самосад» ми говоримо між собою та з нашими партнерами інтернаціональною мовою. Це є світовий тренд. Те, що ми робимо, – це зрозуміло людям в Берліні, в Нью-Йорку, у штаті Орегон або Каліфорнії. Це органічне садівництво. Цим ми хочемо показати, що, по-перше, ми такі самі, по-друге, у нас ті ж самі цінності: ми теж хочемо виховувати дітей, вирощувати дерева, відпочивати у колі друзів, щось придумувати, робити.

”

«Самосад» був ініційований фейсбук-спільнотою «Подоланочка», що налічує близько 900 учасників, серед яких активне ядро складає близько 50 осіб. Разом вони обговорюють місцеві проблеми і намагаються їх вирішити. Особливу увагу приділяють зеленим зонам, яких з роками стає все менше.

Наприклад, в березні подоляни не дали перебудувати фонтан біля Гостиного двору. Ольга згадує, що за стіл переговорів довелося сісти всім: і громадськості, і владі, і забудовникам. Домовитися тоді вдалося, і активістка розцінила це як шанс впливати на життя району.

**Ініціатор
«Самосаду»**

Ольга Закревська:

“ Кличко в той раз поділився з нами двома хорошими думками: «Грошей у місті немає, тому ми вітаємо ініціативи меценатів» і «Якщо тобі брудно, то візьми і прибери сам». Ось ми і вирішили буквально скористатися цим напуттям і з особистої кишені вирішувати проблеми брудного пустиря.

”

Головними «меценатами» стали близько десяти чоловік, ще біля сотні киян допомагають по можливості. Вкладаються в основному не грошима, а силами і часом.

Ресурси витратили невеликі: на фарби та інструменти. За порадами звертались до активістів з проекту «Нивки», а також дивились на приклади з інших міст світу. Лавку під деревом, що є «візуальним центром «Самосаду», змайстрували та подарували архітектори з урбаністичного проекту «Пилорама».

Створювати «Самосад» взялися і відомі люди. Каша Сальцова («Крихітка») прийшла і дуже допомогла з фарбуванням та будівництвом.

Створення креативного публічного простору на ділянці, яка ніким не використовується, – ідея, яку також підхопили ініціатори KMArt Yard.

Захарашене подвір'я на території «Кисво-Могилянської академії» вони перетворили на затишний майданчик для генерування нових ідей, публічних лекцій, обговорень, культурних вечорів та приємного спілкування.

«KMArt Yard – це публічна платформа для взаємодії та креативного мислення», кажуть активісти.

**Тимур Демчук,
один із засновників
KMArt Yard:**

“ Зараз виникає багато місць, де люди можуть не просто пити каву, грати в ігри і сидіти, а взаємодіяти, ділитися думками. Це один з таких просторів. Мабуть, це і є долученням до творення урбан-культури, коли люди обмінюються ідеями в одному комфортному місці. Ми є платформою, що об'єднує різних людей, яким ми допомагаємо донести свої думки до більшої кількості схильних для цих ідей людей.

”

Для KMArt Yard кошти збирали теж самостійно: до краудфандінгу долучились випускники та студенти «Могилянки».

За словами активістів, влада, якщо не допомагає, повинна хоча б не заважати громадськості облаштовувати публічні простори. Але разом із тим, вона має навчитись дослухатись до думки громадськості, яка в свою чергу має бути готовою налагоджувати конструктивний діалог.

Джерело: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/27134894.html>, <http://platfor.ma/magazine/text-sq/pb/samosad/>

КРЕМЕНЧУК

«СВОЄ МІСЦЕ» В МІСТІ ДЛЯ ТВОРЧИХ ЛЮДЕЙ

Анастасія Пономарьова, Андрій Шуляр,
видання *bigggidea.com*

Нещодавно після тривалого періоду занепаду відбулось відкриття Художнього Салону в місті Кременчуці. Подія зібрала чимало відвідувачів – прийшла майже уся місцева творча молодь, представники місцевих ЗМІ, а також містяни, які пам'ятали цей салон у колишні часи.

Колись це було місце, де виставляли та продавали свої роботи місцеві художники. Згодом його не оминула сумна доля занепаду та розтягування за борги. Ініціаторки оновлення салону Ірина Каць та Вікторія Миронюк скооперувались в рамках програми культурного обміну Tandem, щоб реалізувати україно-бельгійський проект Transformersss.

У процесі трансформації «Художнього салону» виникало багато дискусій та суперечок з пересічними мешканцями стосовно зовнішнього вигляду. Проводячи паралелі з добротним колишнім Салоном, мешканці не розуміли, у чому цінність трансформованого простору, де меблі зроблені з вторинних матеріалів, а колони очищені від штукатурки та вагонки.

Тільки згодом, коли молодь заповнила «вільний простір» різноманітними творчими активностями і колишній «забутий» магазин сувенірів перетворився на альтернативний культурний центр, прихильників змін у Художньому салоні стало значно більше, аніж критиків.

Під час відкриття, окрім запланованої програми, було неформальне спілкування та різноманітні можливості для творчості. Однією з таких можливостей стала стіна, яка перетворилась на спільне полотно, де всі бажаючі могли висловитися та залишити малюнок чи текст. Деякі з них мали досить гострий та актуальний характер.

За п'ять місяців існування Простору активна спільнота творчих людей довела, що може наповнювати цей простір культурними подіями: музичними концертами, майстер-класами, тату-салонем, спортивними іграми на повітрі, проведенням культурних віче, літературними вечорами.

Гнучкість у програмі подій, їх відкритість для всіх охочих та швидкість реалізації по-справжньому привабили людей. В даному випадку найголовніша цінність тимчасової «окупації» салону – це перший досвід, який дав розуміння і віру в те, що таке можливо. З іншого боку, це дало початок формуванню альтернативної культурної спільноти.

В місті Кременчуці з населенням майже 250 тис. є п'ять офіційних культурних закладів: Палац культури ім. Івана Котлова, ДК «Кредмаш», Міський палац культури ім. Петровського, ДК «Автокраз» та Центр культури та дозвілля. Однією з потреб, яку вирішували під час реалізації проекту Transformerssss, є потреба у відкритих просторах для альтернативної культури. Ця необхідність була підтверджена на практиці під час існування Художнього салону.

Після трансформації Художнього салону натхненні успіхом активісти перебудували в Кінотеатр, де розпочалась нова трансформація. В обох випадках увага приділялась не стільки зовнішньому вигляду, скільки принципам, які втілюють нові простори: відкритості, прозорості, доступності.

Обрані місця перетворювались на простір для комунікації, навчання та творчості. Дизайн передбачав лише три основні заходи: знищення зайвих перегородок та залучення рекламної вітрини до простору, що дозволило одночасно вміщати більше людей, а також створення тимчасової перегородки – як місця для текстів і малюнків.

Водночас естетика незавершеності в салоні повинна була «промовляти», що тут можна себе виразити. Тут можна змінювати простір, і він далі залишатиметься гармонійним. Це пряма протилежність до надто впорядкованих інтер'єрів чи традиційного в Україні благоустрою, де відвідувачам залишається лише пасивно «споживати не торкаючись».

ДО

ПІСЛЯ

Цікавим у даному контексті є досвід Німеччини. Найбільшого результату в налагодженні зв'язків між різними секторами досягли у місті Бремені в Німеччині. Там офіційна агенція ZZZ підтримує, консулює та ініціює проекти перетворення вакантних територій під нові функції, які потрібні спільноті. До складу цієї агенції входять представники 11 різних органів місцевої влади. Багато проектів тимчасового перетворення у місті відбулися саме завдяки діяльності агенції.

Через відкритість таких проектів долучитися до творення і подальшого користування можуть усі бажуючі. Об'єднані спільним бажанням створити новий простір, учасники починають комунікувати, а самі простори стають

«інкубаторами» для такої комунікації та нової культури. Гарним прикладом може стати молодіжна команда «Інотеатр», яка сформувалась під час проекту перетворення кінотеатру у Придніпровському парку в Кременчуці та вирішала самостійно провести там свій культурний фестиваль.

Фестиваль включав виставки, музичні концерти, нічний кінопоказ, лекції про мистецтво, читання віршів. Подія успішно відбулась наприкінці серпня 2015 року, ставши першим спільним проектом нової творчої команди.

На першому етапі з організаторами проекту співпрацювали громадські організації та місцеві активісти. Вже після завершення проекту Transformersss почала долучатись місцева влада, представники приватного сектору.

Під час роботи з Художнім салоном представники малого бізнесу стали партнерами проекту, надавши матеріали для реконструкції: гамаки, картонні меблі, тощо. Після завершення проекту місцева влада запропонувала використовувати цю локацію для наступного культурного простору.

**Ірина Каць,
ініціаторка та
організаторка
проекту:**

“Основною метою процесу трансформації було об'єднати творчу молодь навколо ідеї створення та розвитку "свого місця в місті". Оскільки вся діяльність активістів в Художньому салоні базувалась на тимчасових усних домовленостях з керівництвом, можна говорити про короткотермінову культурну «окупацію» даного простору, у процесі якої згуртувалася команда «агентів змін», що потребувала платформи для розвитку. Приміщення Художнього салону з юридичними обмеженнями його використання не могло бути цією платформою. Такою платформою став покинутий кінотеатр "Дніпро" у центральному парку міста Кременчука.

”

В Кременчуці є багато пам'яток: наприклад, старий відкритий кінотеатр у парку за Палацом культури ім. Котлова, Водонапірна вежа, Спостережний пункт за рухом по Дніпру. Команда проекту провела триденне дослідження наявності покинутих територій та їх потенціалу для міста.

Такі місця можуть бути просто пам'ятками або історично цінними, або можуть згодом бути трансформовані під подібні до Художнього салону чи літнього кінотеатру об'єкти.

Тимчасові трансформації в Кременчуці вправі називатися «маленьким урбанізмом». Трансформація Художнього салону та кінотеатру «Дніпро» не мали на меті лише зміну дизайну.

В їхніх концепціях були задачі зі знаходження нових організаційних моделей, пошуку та розподілення матеріальних та трудових ресурсів, вирішення питань творчого об'єднання мешканців міста.

Тимчасові перетворення, які наслідують вищезазначені задачі, повинні оцінюватись як цінна та невід'ємна частина довгострокового планування. Більше того, вони на сьогодні є чи не єдиним із небагатьох можливих варіантів створення комфортного міста, в якому є місце для кожного.

Джерело: <https://bigggidea.com/practices/1463>

ЛУЦЬК

ЖИТЕЛІ ГУРТОЖИТКУ: ДОВГА ДОРОГА ДО ВЛАСНОГО ЖИТЛА

Ірина Гайдучик,
Менеджер проектів
ОГО "Асоціація підтримки та
розвитку ОСББ та ОСН".

Жителі гуртожитків в місті Луцьку об'єдналися для вирішення проблеми з приватизацією свого майна — кімнат у гуртожитку, в яких вони проживають.

Під час тотальної приватизації багато гуртожитків були включені до статутних фондів підприємств — закон цього не забороняв. Жителі таких гуртожитків не мають права на приватизацію своєї кімнати. У комунальну власність такі гуртожитки можуть бути передані лише за доброї волі власника, а більшість власників не мають бажання розлучитися зі своїм майном.

Не виключенням із цієї ситуації є один із гуртожитків, який розташований у м. Луцьку по вул. Привокзальній, 13а.

В будинку знаходиться 99 кімнат, які були надані працівникам взуттєвої та швейної фабрик Луцька. Багато років мешканці справно сплачували за утримання будинку, однак жодних кроків для покращення технічного стану будинку зроблено не було. Гроші переводились на рахунок дочірньої фірми «Швейник» ВАТ Луцького виробничо-торгівельного швейного підприємства «Волинь», головним інженером якого зараз є депутат Луцької міської ради.

В результаті будинок прийшов в аварійний стан. У ньому тріщини, протікає дах, дашки при вході в під'їзд мало не падають на голову, що створює небезпеку для життя та здоров'я мешканців. До того ж обгоріла проводка та оголені проводи – це далеко не вичерпний перелік того, що змушує мешканців турбуватись про збереження свого житла та здоров'я.

Після прийняття у 2008 році Закону «Про забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків» мешканці аварійної будівлі почали стукати в усі двері керівництва та акціонерів дочірньої фірми і шукати варіанти збереження будинку та приватизації кімнат. Проте результатом було мовчання. Міське ж керівництво знижувало плечима, мовляв: «ми би із задоволенням передали вам кімнати на приватизацію, але ж це не комунальна власність і зробити ми нічого не можемо – домовляйтесь із власниками».

У 2013 році мешканці з останніми надіями звернулись до Волинського Ресурсного центру для органів самоорганізації населення та попросили про допомогу.

Перше, із чого розпочали, — це створення будинкового комітету «Віра», як ознака і свідчення того, що мешканці самоорганізовані, готові дбати про своє житло і відстоювати свої права разом.

**Валентина
Васевич, голова
будинкового
комітету:**

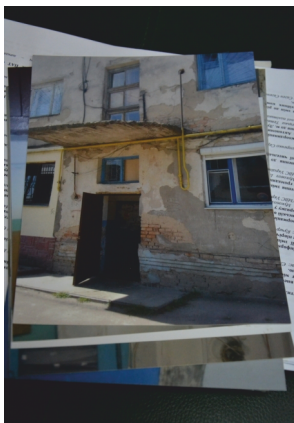
“ Мені здається, що саме створення представницького органу дуже зблизило людей. Раніше кожен був сам за себе, зараз же ми розуміємо, що ми єдине ціле, і в нас виросла «Віра» в результат. ”

Спільними зусиллями почали готувати листи–звернення до керівництва підприємства та акціонерів. Але після неодноразових офіційних звернень до головного акціонера та депутата міської ради з проханням передати будинок в комунальну власність, відповідей так і не було отримано. Натомість, керівник дочірньої фірми розпочав справжню «терористичну» війну із мешканцями. У відповідь мешканці продумали власну кампанію боротьби за свої права.

Першим спільним рішенням мешканців було припинити сплачувати на рахунки дочірньої фірми кошти за утримання будинку та прибудинкової території.

Аргументація була наступна: «за 20 років будинок довели до аварійного стану, жодної копійки зі сплачених нами коштів за призначенням використано не було. Тому ці кошти ми збиратимемо на рахунок будинкового комітету і після приватизації вкладаємо у ремонт і відродження будинку».

На мешканців посипались гори судових позовів, але їх усі вдалось оскаржити.

Що ж вдалось активістам на сьогодні і які є плани на майбутнє:

- Вирішено об'єднати зусилля усіх гуртожитків м. Луцька, що мають аналогічну проблему.
- Створено робочу групу з числа депутатів, відповідальних працівників міської ради, представників гуртожитків та ОСНів міста.
- Робоча група напрацювала проект Положення «Про діяльність постійної

комісії із забезпечення реалізації житлових прав мешканців гуртожитків у м. Луцьку».

✎ В результаті адвокаційної кампанії розроблене робочою групою Положення було затверджено Луцькою міською радою.

✎ На основі Положення постійна комісія провела інвентаризацію усіх гуртожитків, розташованих на території м. Луцька, незалежно від форм власності. До складу комісії увійшли не лише експерти Ресурсного центру, а й представники ОСНів – будинкових комітетів, створених у гуртожитках м. Луцька.

✎ В результаті проведеної інвентаризації комісія визначила перелік заходів для відновлення або створення необхідної документації на гуртожитки, що сприятиме забезпеченню реалізації права мешканців на приватизацію житла.

✎ Лідери будинкового комітету «Віра» ефективно проводять інформаційну кампанію. Залучають місцеві та обласні ЗМІ, телебачення. Постійно готують статті та новинні сюжети про стан гуртожитку та байдужість його власників.

✎ На вимогу членів комісії із числа ОСН було проведено три засідання цієї комісії, на кожне із яких запрошувались відповідні акціонери. На жаль, акціонер гуртожитку на зустріч із будинковим комітетом «Віра» так і не з'явилась. Натомість комісії вдалось вирішити питання передачі у комунальну власність іншого місцевого гуртожитку. Маленька перемога людей – це не кінцевий етап, а засіб досягнення поставлених цілей.

✎ Мешканці гуртожитку, де діє «Віра», за власні кошти провели технічне обстеження стану будівельних конструкцій та інженерних мереж гуртожитку. Висновок однозначний – стан гуртожитку аварійний.

✎ Наступними кроками буде підготовка матеріалів для судових процесів, які зобов'яжуть власника зробити ремонт аварійної будівлі та нададуть змогу вилучити гуртожиток із статутного фонду дочірньої фірми.

Наразі міська влада повністю підтримує та сприяє діяльності будинкового комітету «Віра», тому що його мешканці довели, що майбутнє – за самоорганізованою громадою.

ЛУЧАНИ ЗМУСИЛИ ВЛАДУ ДО НИХ ПРИСЛУХАТИСЯ

Петро Лавренюк,
президент Волинського Інституту
Підтримки і розвитку Громадських Ініціатив

Жителі одного із масивів Луцька самоорганізувались та добились, щоб міська влада затвердила та профінансувала будівництво господарсько-побутової каналізації. Це допоможе, нарешті, зупинити постійні підтоплення їхніх домівок.

На Малоомелянівському масиві вже протягом семи років люди самостійно боролися з бідю — підтопленням через переповнені каналізаційні ями. У підвалах тамтешніх будинків — води до півметра. Люди щоденно відкачували її власними силами. У результаті тріщали стіни, осідали фасади, були перебої з подачею електроенергії та газу.

Скільки б не звертались до міської влади – відповідь була: «немає на це передбачених коштів». Замовляти спеціальні машини для відкачування води – дорого, а відкачувати воду доводиться по 7-8 разів на місяць, адже вона не сходить навіть за сухої погоди. Щоб побороти підтоплення у житловому масиві, потрібно 15 мільйонів гривень.

Щоб зрушити усе з рівня обіцянок на рівень дій, жителі вирішили створити ОСН «Квартальний комітет «Малоомелянівський» і спільно брати ситуацію у свої руки. Саме через цей комітет жителі хотіли залучати кошти для проведення каналізації та вирішення інших проблем з благоустрою. Проте, все виявилось не так просто, як гадалось.

Здавалося би, з точки зору здорового глузду: люди самі знайшли механізм боротьби зі своїми негараздами, полегшуючи тим самим роботу місцевої влади. Тож влада мала б плескати в долоні й усіляко сприяти втіленню таких ініціатив. Проте, реальність виявилась іншою – протягом двох сесій депутати не давали дозволу на створення квартального комітету, незважаючи на мітинг жителів біля стін міської ради.

Пояснення депутатів були наступні: людям буде тільки більше мороки, тому у створенні такого комітету потреби немає. Але у статті 9 Закону України «Про органи самоорганізації населення» зазначено: *“Сільська, селищна, міська, районна у місті (у разі її створення) рада може відмовити у наданні дозволу на створення органу самоорганізації населення, якщо ініціювання створення органу самоорганізації населення було здійснено з порушенням вимог, встановлених законом”*.

Проте порушень цих вимог виявлено не було, тому мешканців аргументи депутатів не влаштували. Цікаво, що депутат, який на виборах був підтриманий мешканцями округу Малоомелянівського масиву, на контакт з громадою не виходив.

Більше того, він постійно голосував проти такої форми самоорганізації.

Мешканці все ж таки вирішили довести справу до кінця і змусити народних обранців дослухатись до їх думок. Була запущена широка інформаційна кампанія. Писали листи — звернення до усіх депутатів, проводили особисті зустрічі із керівниками фракцій та керівництвом міської ради, мітинги під стінами міськради, по телебаченню давали сюжети про проблеми масиву.

Врешті-решт на сесії міської ради депутати дозволили створити квартальний комітет «Малоомелянівський». Щоправда, не обійшлося без дискусій, мовляв, «закон передбачає передачу в певному обсязі владних повноважень такому органу місцевого самоврядування нижчого рівня, а в рішенні такі повноваження не вказані.

Тому згодом представники квартального комітету почнуть «вибивати» владні повноваження у міської ради». Палкі дискусії і звинувачення все ж не зіпсували радості перемоги, адже, комітет зміг створитись і зареєструватись.

Розпочалась активна фаза роботи. Запрошували керівництво міста на загальні збори кварталу, і уже проігнорувати таке запрошення для посадовців було неможливим. Адже представницький орган — це вже не купка окремих скаржників. Активної взаємодії вдалось досягнути і з депутатом округу, що раніше від них «відхрещувався».

За цей час було проведено декілька зустрічей із мером міста на території діяльності квартального комітету «Малоомелянівський» для висвітлення проблем та окреслення перспектив взаємодії.

На сьогодні завдяки активним діям членів комітету вдалося чимало:

- ↗ ОСН домогся виготовлення та затвердження проекту господарсько-побутової каналізації, яка мала б допомогти вирішити проблему підтоплення. У 2015 році вже розпочалось будівництво каналізації, із сумою фінансування 4,3 млн грн. Загальний бюджет каналізування – 8,9 млн грн.
- ↗ Міською радою профінансовано та виготовлено проект пониження рівня ґрунтових вод на Малоомелянівському масиві. На разі розглядається питання про фінансування втілення проекту у життя.
- ↗ Домоглись встановлення дорожнього знаку регулювання пріоритету проїзду на перехресті вул. Потебні та Баранова, де раніше неодноразово виникали аварійні ситуації.
- ↗ Домоглись також проведення часткового ямкового ремонту на одній із вулиць, що входить до території діяльності квартального комітету.
- ↗ Домоглись аварійної заміни трансформатора високої напруги на вул. Тарасова, який забезпечує електропостачання майже половині масиву.
- ↗ ОСНом ініційовано розробку проекту вуличного освітлення. Загальний бюджет реалізації такого проекту складає 1,5 млн грн. Наразі вирішується питання про пошук фінансових ресурсів на освітлення.

Григорій Панасюк,
голова ОСНУ:

«У нас ще багато планів та ідей. Не усе вдається зробити одразу, проте, і показово, що до створення комітету протягом семи років боротьби окремих «скаржників» таких результатів досягнути не вдалось, як за півтора року роботи Малоомелянівського квартального комітету».

”

ПІДЗАМЧЕ: ВЧИМОСЯ ЖИТИ ПО-ЄВРОПЕЙСКИ

Йош (Анна Шибурич), «Збруч»

Підзамче – найдавніший район Львова, але наразі туристи тут рідкість, попри те, що це не так вже й далеко від Площі Ринок і можна побачити кілька храмів з часів Княжого міста. Адже район екс-промисловий і занедбаний – депресивний. Тож тут, на відміну від центру, немає чисельних кав'ярень, власники яких прикрашали б фасади будівель розвішаними ваннами, нікому немає діла до стану зон відпочинку, подвір'їв і дитячих майданчиків. І найголовніше, що самим мешканцям – також.

Вбити двох зайців одним пострілом: відновити майданчики і повернути зацікавленість мешканців вирішили краківський Інститут розвитку міста та Львівський Інститут міста. Фінансує проект Міністерство зовнішніх справ Польщі в рамках конкурсу «Polska Pomoc Rozwojowa 2013». Разом вони ініціювали проект облаштування міського життя на Підзамчі, що мовою містобудівництва зветься «ревіталізація».

Українські виконавці – комунальне підприємство Львівський Інститут міста – сповнені натхнення продовжувати почате та поширювати здобутий унікальний для України досвід. Роль польського інституту була в навчанні українців на прикладі своїх попередніх проектів. Загальна вартість ревіталізації склала 269 590 злотих, з них 10% – внесок української сторони.

**Пані Оля,
мешканка двору:**

“*«Нам одразу сказали, що 30% наші: або гроші, або працювати. Ми погодилися одразу. Але, крім мене, ніхто тут не працював. Що мені не подобається в українському менталітеті: якщо не хочеш працювати, то хоч не заважай. То був жах, що я тут натерпілась... Один раз тільки вийшли допомогти. Коли я захворіла, дівчатка вийшли і посадили чорнобривці. Щодо паркану і воріт – то була наша з Христиною ініціатива, бо ми одразу сказали: якщо не буде воріт, ми не підписуємось під цей проект. Бо за 12 років, як я тут живу, ми вже набачились тут всякого, крики були по ночах».*

”

Унікальність і складність проекту не в дизайні і не в будівництві, а у співпраці з мешканцями. Як їх зацікавити, як знайти з ними спільну мову і як мотивувати вкласти власні кошти та сили? Це запитання, на які знайшли відповіді

організатори проекту. Саме цей новий для України досвід має послужити гарним підґрунтям для нових проектів в інших містах. Тож, як була побудована робота по відновленню майданчиків із залученням мешканців?

Саме мешканці допомогли обрати ті ділянки в районі, які потребують нагального втручання. Вони вказали на небезпечні місця і бажані зміни. Але для благоустрою відібрали лише ті об'єкти, на яких погодились працювати самі мешканці. Їх три: дитячий майданчик між будинками № 66–72 по вулиці Богдана Хмельницького, закрите подвір'я будинків № 11 і 13 по вулиці Підзамче і прибудинкова територія будинків № 83, 85 і 87 по вулиці Богдана Хмельницького. Найбільш натхненними і зацікавленими виявились мами маленьких дітей.

**Пані Тетяна,
координатор
по дитячому
майданчику,
працююча мама:**

“

Ідея робити майданчик в мене з'явилась два роки тому. Сину було 8 років. Тоді були вибори і я звернулась до депутата Дубневича. Він поставив тут три гойдалки, але не вгадав з віком. В нас тут діти мають по 8-10 років, а ті гойдалки були розраховані на 3-4 рочки.

Коли я звернулась в ЖЕК, щоб спіяляли старі гойдалки, бо вони були в аварійному стані, заступник начальника сказав, що є проект по ревіталізації Підзамча. Так я зустрілась з Яриною, і ми вирішили робити наш майданчик. А потім я вже дізналась, що та програма піде далі, якщо мешканці будуть допомагати хто чим може – хто може копати, хто може садити... І тоді я вже розвішувала оголошення, проводила агітацію, і так назбирала 30 людей.

”

Несподівана проблема: коли мешканці чули про проект, не вірили в гарні наміри організаторів, поширювали чутки. Для вирішення цієї проблеми координатори постійно спілкуватися з мешканцями наживо, особисто пояснювали мету проекту.

Коли оголошення про збори було надруковане з логотипами організаторів, то

не помічали його, а той самий текст, але написаний від руки активістами, привертав увагу мешканців.

Залучені молоді дизайнери Наталя Мисак, Андрій Шуляр і Оксана Савчук допомогли вирішити соціальні проблеми. Адже дизайн має бути не тільки гарним на вигляд, але й функціональним. Наприклад, «ці бокси стоять тут не випадково: вони не дають машинам заїхати на зону відпочинку».

Один із способів, які дизайнери вигадали, щоби мотивувати мешканців доглядати за прибудинковою територією після її оновлення, щоби вона знову не занепала – квіти! На майданчику встановили бокси для вазонів, а квіти мають навесні принести самі мешканці. Таким чином, в кожній квартири буде своя зона відповідальності на майданчику.

Людям важко було сформулювати в категоріях архітектури та дизайну, чого вони хочуть, тому розробники приходили на майданчики і спостерігали за поведінкою мешканців. Тобто, діти, їхні батьки та інші користувачі простору своєю поведінкою візуалізували свої потреби й незручності обладнання, які вони не могли висловити в усній формі.

Найбільш активно обговорення мешканцями відбувалось саме на подвір'ях і майданчиках: після роботи або на вихідних, коли люди виходили на відпочинок.

Коли настав час мешканцям разом з робітниками взятися за лопати, то виявилось, що працювати хоче не так вже й багато людей. Найбільш активними залишились батьки маленьких дітей. Тати виконували важку роботу на дитячому майданчику, а мами разом з дітьми фарбували. На прибудинковій території між трьома будинками мешканці вирішили більше вкластися грошима, аніж своєю працею. Проте, деякі взяли на себе висадження рослин. Більшу частину садівничих робіт залишили на весну – таким чином благоустрій буде продовжуватися після завершення проекту і нагляду координаторів. Тут вже все буде залежати тільки від мешканців.

Виявилось, що найскладніше залучити до взаємодії молодь. Отже, граффіті-художники з команди Kickit Arts запропонували розмалювати стіну будинку. Коли вони приступили до роботи, це зацікавило молодих людей з району, вони почали знайомитись і пропонувати свою участь.

Люди зменшили свої витрати, погодившись не тільки дати гроші на обладнання, а й самим його придбати, адже тоді вони могли розраховуватись готівкою і мати ширший вибір.

Мешканці без стороннього втручання організують толоку на майданчику. Це найяскравіший результат. Адже самоорганізація мешканців – запорука розвитку району. Також важливо, що в них з'явилось місце для спілкування.

**Андрій Шуляр,
архітектор:**

“ Що ми також хотіли досягти цим проектом, це створити місце, де би мешканці могли просто знаходитись. Датський ландшафтний архітектор і урбаніст Ян Гейл говорить, що повсякденна взаємодія між людьми переважно полягає в тому, що люди просто знаходяться в одному місці і бачать інших людей. Це 90% взаємодії між людьми в місті, вони є дуже важливими. Тоді, можливо, в якийсь час відбудеться діалог, і це пізніше стане підґрунтям для створення громади. Створення громади також було однією з наших цілей.

”

Мешканці незадіяних будинків, побачивши роботу на майданчиках, зацікавились відновленням і своїх подвір'їв. Проте були й прецеденти, коли інші мешканці «долучались» до проекту тільки вночі, намагаючись вкрати тимчасово демонтоване обладнання.

Робота з мешканцями демонструє, що не тільки для кожного майданчика потрібен окремий підхід, але й до кожної людини. В усіх свої сфери зацікавленості, свої побажання і своя мотивація. Пані Тетяна, координатор по дитячому майданчику, висловила готовність працювати й надалі на благоустрій району і збирати людей: «Ми навіть трамвайні колії готові перекласти, напишіть, якби тільки був якийсь проект, було фінансування».

Джерело: <http://zbruc.eu/node/16773>

СТАРІ ЛЬВІВСЬКІ ДВОРИКИ: ЩОБ НЕ БУЛО СОРОМНО ПЕРЕД ГОСТЯМИ

Ірина Гищук,
Інтернет-видання *Vzh.life*

З 2012 року у Львові діє програма благоустрою внутрішніх двориків у старій частині міста. Фінансує проект Німецьке технічне товариство (GIZ), яке разом з Управлінням охорони історичного середовища Львівської міської ради координує усі роботи: від розробки проекту до вибору підрядника.

Дворики обирають на конкурсній основі. Головний критерій – особиста зацікавленість жителів. Сусіди повинні навести приклади спільних робіт з благоустрою під'їзду, будинку або прибудинкової території, а ще – профінансувати 10% вартості робіт (але не більше, ніж по 1000 грн з квартири).

Щорічно на конкурс подають до 10 заявок. З них вибирають не більше трьох. В цілому за цією програмою у Львові вже реалізували 10 проєктів.

Дворик по вул. Кониського, затиснутий між будинками №3 і №5, не бачив ремонту близько півстоліття.

Євген Сивик,
мешканець
будинку:

“ Для мене це рідний двір. Тут жила моя бабуся, тому можна сказати, я тут виріс. Колись тут була гарна огорожена клумба, але з часом її краї посипалися, асфальт зруйнувався і просів, з усього цього на землі утворився товстий шар болота. ”

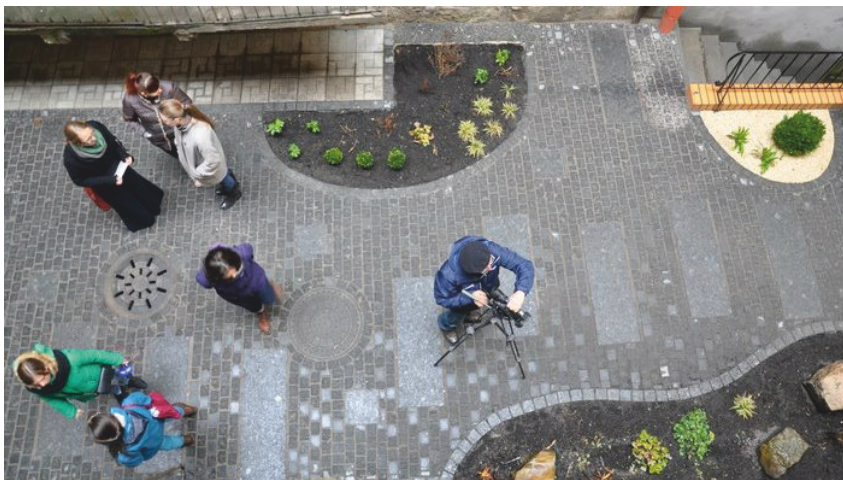
Євген звернувся в Львівське комунальне підприємство (ЛКП – ЖЕК у Львові), де його «від футболіли» мало не з порога: грошей немає. Тоді у пошуку можливих варіантів чоловік зателефонував на гарячу лінію міста. Там йому розповіли про проєкт GIZ.

Майбутній вид дворика жителі обговорювали кілька місяців і врешті залишили стару структуру: велика клумба посередині і доріжка навколо.

Євген Сивик,
мешканець
будинку:

“ Проектанти з GIZ переконали нас додати ще столик”
Клумбу оновили. Частину рослин жителі досадили самі.
Зі старих насаджень залишилися тільки два дерева і кущ мирти. ”

Звичайно, не всі мешканці могли заплатити свою частку, тому той, хто міг дати більше, дофінансував сусідів. Але про гроші ніхто не шкодує, бо реконструкція дворика оживила життя в будинку. Зараз районна адміністрація ремонтує внутрішній фасад будинку. ЛКП нарешті взялося за протікаючий край даху. Сподіваємось, справа дійде і до ремонту сходових кліток. Діти тепер із задоволенням грають у дворі.

До будинку примикає ще один глухий дворик – незабаром жителі планують доробити і той кут.

Історія поновлення іншого двору, що на вулиці Дрогобича, почалась з двох візитів: дружнього і не дуже. Спочатку в гості до одного з мешканців приїхала сім'я з Німеччини: *«Коли вони зайшли в мій жакливий під'їзд, мені раптом стало соромно»*, – розповідає ініціатор перетворень у дворі, який попросив його не називати.

Після цього жителі власними силами відреставрували троє дверей і перила, поставили домофон, зробили ремонт і освітлення в під'їзді, почистили від бур'янів та сміття двір.

Другим поштовхом став візит будівельників. *«Поруч мали будувати готель, а наш двір хотіли використовувати як територію для будівельного складу. Цікаво, що саме в той час як ніби-то випадково завалилась огорожа, яка відділяла нас від будівельного майданчика. Думаю, тоді трохи не вистачило, щоб ми взагалі позбулися дворика»*, – згадує мешканець.

Перелякані інцидентом сусіди швидко і за свій рахунок відновили паркан. Саме в цей час на очі потрапило оголошення про проект від GIZ. За словами ініціатора, жителі 13 з 20 квартир дали гроші, завдяки чому було зібрано потрібну суму.

Ідея проекту належала дизайнерам GIZ. Від себе жителі додали тільки перголу, бо знайшлися бажаючі запустити по ній виноград.

З двору вивезли понад півметра ґрунту, частину ділянки замостили натуральним каменем, частину – засіяли травю. Встановили перголу, стіл і лавки. Роботи закінчилися навесні: *«Влітку тут рай. У нас росте береза. На неї сідають птахи, які залітають сюди з парку Франка. Щебечуть, наче в лісі. Ти в самому центрі Львова, а здається, що далеко за містом»*.

Джерело: <http://bzh.life/posts/kak-vo-lvove-obustravayut-dvoriki>

КУДИ ПОДТИ СМІТТЯ У ПЕРИФЕРІЙНОМУ МІКРОРАЙОНІ? РІШЕННЯ Є!

Михайло Золотухін,
Голова правління ММГО
«Фонд розвитку міста Миколаєва»

Питання вивозу твердих побутових відходів не менш важливе, аніж водопостачання, опалення чи каналізація.

Мешканці одного із самих депресивних мікрорайонів м. Миколаєва — робітничого селища «Ялти» визнали, що найбільш болючими проблемами в них є відсутність системи вивозу твердих побутових відходів (бракує контейнерів з майданчиками, до того ж з більшістю мешканців відсутні угоди), та проблема зі станом доріг.

Вони багато років звертались і чекали на допомогу від міської влади, яка не планувала займатись вирішенням цих питань.

Виходом з цього проблемного кола стало створення органу самоорганізації населення «Ялти», який об'єднав зусилля мешканців селища, місцевої влади та бізнесу для вирішення актуальних потреб громади.

ОСН «Ялти» розробив і реалізує модель покращення санітарного стану у селищі на основі самоорганізації та цивільно-господарських відносин.

Місцеві мешканці: *“ З владних кабінетів не завжди видно нагальні потреби мешканців таких проблемних мікрорайонів. Тому орган самоорганізації населення допомагає саме доносити до влади наші найважливіші проблеми та спільно шукати шляхи їх вирішення.*

”

Протягом лютого-травня 2015 року ОСН «Ялти» мобілізував ресурси громади, місцевої влади і бізнесу для розбудови дороги у робітничому селищі.

Укладені та діють договори між ОСН «Ялти» та більшістю мешканців селища на управління житловим фондом, зокрема на впорядкування відносин в системі перевезення твердих побутових відходів. А до травневих свят побудовані дві важливі для мешканців селища дороги.

Сергій Сидляр,
голова ОСНУ:

“ Свою адвокаційно-інформаційною кампанією ми тиснули на органи влади. Використовуючи повноваження ОСНУ, брали участь у формуванні та впровадженні рішень органів місцевого самоврядування. ”

Проект було реалізовано, в тому числі, за допомогою донорських коштів Міжнародного Фонду «Відродження».

Сподіваємось, що історія ОСНУ «Ялти» допоможе місцевим громадським активістам та громадським організаціям знайти гідне місто у своїх місцевих громадах в складних умовах кризи та проведення реформ адміністративного устрою та місцевого самоврядування.

ЯК АКТИВІСТИ ВИРІШИЛИ ТИПОВІ ДЛЯ ОКОЛИЦІ МІСТА ПРОБЛЕМИ З ВОДОЮ І ТРАНСПОРТОМ

Михайло Золотухін,
Голова правління ММГО
«Фонд розвитку міста Миколаєва»

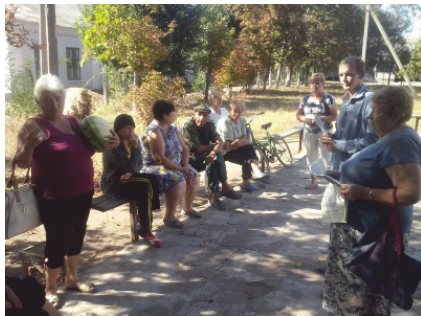
Мешканці мікрорайону Пряме в місті Вознесеньку, на території якого діє орган самоорганізації населення (ОСН) «Перлина Гаю» опікуються майже всіма питаннями життєдіяльності цього мікрорайону. Встановлення дитячих та спортивних майданчиків, створення власного кінозалу, встановлення безкоштовного інтернету, проїзд в автобусах, розширення кладовища, відвідування стареньких сусідів... Перелік можна продовжувати.

Мешканці мікрорайону Пряме в місті Вознесеньку територіально відірвані від центру міста, що спричиняє безліч специфічних проблем, серед яких – незадовільне транспортне сполучення мікрорайону з містом, відсутність центрального водогону та каналізації, відсутність умов для цікавого та змістовного дозвілля молоді.

Вирішити всі ці проблеми одночасно неможливо, оскільки кожна з них потребує значних коштів та часу. Тому активісти ОСНу «Перлина Гаю», залучивши мешканців мікрорайону та представників місцевої влади і бізнесу, розробили Стратегію розвитку мікрорайону на 5 років. В ній визначені пріоритетні проблеми мікрорайону та шляхи їх вирішення.

Мешканці мікрорайону провели аналіз витрат і з'ясували, що побудувати асфальтну дорогу, яка б з'єднала мікрорайон з промисловою зоною, поки що нереально, оскільки це потребує значних коштів – близько 15 млн грн, за умови, що річний бюджет розвитку м. Вознесенька складає лише 5 млн грн. Тому в результаті обговорень цього питання з міською радою було прийнято рішення покращити автобусне сполучення та передбачити додаткові рейси автобусів у вечірній час. У 2015 році за проханням мешканців кількість рейсів ще збільшилася до 11 на день.

На території мікрорайону немає центрального водопостачання – мешканці користуються або власними нелегальними свердловинами з сумнівною якістю води, або змушені купувати привозну воду. Тому вирішення проблеми якісного водозабезпечення стало ще однією пріоритетною проблемою громади.

питної води у приватних свердловинах жителів. За його результатами було прийнято рішення будувати свердловини загального користування, які постачатимуть якісну воду в центральний водогін мікрорайону.

В результаті тривалого лобювання активістами, подання відповідної місцевої ініціативи від громадськості на сесії Вознесенської міської ради 26 грудня 2014 року було прийнято рішення «Про затвердження змін до Програми реформування і розвитку житлово-комунального господарства м. Вознесенська на 2011-2014 роки. Згідно з ним на буріння свердловини для водозабезпечення мікрорайону Пряме м. Вознесенська з місцевого бюджету на 2015 рік виділено 126 тисяч гривень.

На сьогоднішній день свердловину для мікрорайону вже пробурили, поставили вононапірну башню, мешканці очікують на підключення води, яке відбудеться вже найближчими днями.

Таким чином проблему забезпечення населення мікрорайону «Пряме» якісною водою вирішено.

Здобутки ОСНу не пройшли непоміченими серед мешканців. Щоб ще краще відстоювати інтереси свого мікрорайону, голова ОСНу Роман Бебінов висунув свою кандидатуру в депутати Вознесенської міської ради на місцевих виборах восени 2015 р. і здобув впевнену перемогу.

В якості депутата міської ради він разом із іншими депутатами, двоє з яких, як і Роман, очолюють ОСНи в місті, вже створив депутатську групу з питань сприяння діяльності ОСНів в місті Вознесенську.

ГРОМАДА ВОЗНЕСЕНСЬКА ВИРІШИЛА ПРОБЛЕМУ РОЗШИРЕННЯ КЛАДОВИЩА

Роман Бебінов, голова
органу самоорганізації
населення «Перлина Гаю»

У 2012 році в мікрорайоні Пряме постала гостра проблема переповнення місцевого кладовища. Це призвело до того, що захоронення почали робити з порушенням порядку поховання і навіть моральних норм: нові захоронення вже робилися між рядами, між могилами та під огорожею кладовища.

В результаті активних дій громади Прямого міська рада виділила кошти на оплату робіт з відведення земельної ділянки для передачі в постійне користування під кладовище для мікрорайону.

Попри те, що кошти на розширення місцевого кладовища були виділені, а процес землевідведення начебто розпочався, межі кладовища залишались на місці.

Тому громада мікрорайону вирішила не чекати дій влади, враховуючи складну ситуацію з місцевим бюджетом і в країні взагалі, а почала самостійно займатись пошуком можливостей для розширення кладовища.

ОСН «Перлина Гаю» як представницький орган мікрорайону Пряме майже самостійно вирішив згадану проблему.

Він провів ряд загальних зборів серед жителів мікрорайону, громадських обговорень за участю посадових осіб міської ради для детального аналізу проблеми.

В результаті ряду франдрайзінгових кампаній для пошуку ресурсів, численних переговорів і листувань ОСНу, залучення матеріальних та людських ресурсів мету було досягнуто – територію кладовища розширили майже вдвічі.

ОСН «Перлина Гаю» ще раз довів: якщо є проблема, не треба сидіти і чекати допомоги від когось. Потрібно самоорганізуватись і вирішувати проблему самостійно, усім разом, використовуючи потенціал громади!

В наш нелегкий час, коли з кожним роком місцевий бюджет і взагалі бюджет країни дедалі зменшується, не треба впадати у відчай і думати, що розвитку не буде.

Слід думати по новому: грошей немає, але більшість ресурсів нікуди не ділися. Це фізичні, організаційні, інтелектуальні ресурси громади. І діяльність ОСНу «Перлина Гаю» показала, як без бюджетних коштів можливо зробити велику, важливу для людей справу.

“

Працюю вже 3,5 роки, з початку створення ОСНУ, на благо мікрорайону: ставлю дитячі майданчики, спортивний май-данчик, розширюю кладовище, організую свята в будинку культури, розвиваю клуб (світо-музика, мікшерий пульт, обляш-тування, безкоштовний Wi-Fi та кінотеатр), створюю команду КВК, організую тренінги, подорожі і таке інше. І вся ця праця безкоштовна – трачу тільки свій час, а буває, і власні кошти. При цьому визнання отримую не так багато, а інколи і претензії.

Але не дивлячись на це, я продовжую робити свою справу, розвиваю мікрорайон і допомагаю людям. Тому що зараз бачу в собі це призвання. Я отримаю від цього задоволення, коли допомагаю людям. Це моя одна із цілей життя, щоб коли настане мій час, я з гордістю міг сказати: «Я зробив все що міг, щоб цей світ став кращим.

”

«ЯКБИ КОЖЕН МІКРОРАЙОН УЖГОРОД БУЛО БИ НЕ ВПІЗНАТИ»

Ігор Ганич, газета
«Дзеркало Закарпаття»

Минає вже 25 років з часу створення першого комітету місцевого самоврядування Доманинців. Першим, хто зібрав місцевих мешканців і запропонував їм самоорганізуватися, був відомий закарпатський письменник Іван Долгош.

Його і обрали головою комітету. З 2007 року дотепер громадською ініціативою керує інша активна і не менш авторитетна мешканка Доманинців Віра Чернова. Вона зізнається, що пробудити в людях громадську активність спочатку було дуже важко – надто вже сильними були стереотипи на кшталт «моя хата скраю».

Віра Чернова,
голова ОСНУ:

“Крім нас самих, ніхто не зацікавлений у тому, аби зробити наше життя, наші умови проживання кращими. Саме це я завжди намагаюся довести жителям мікрорайону – в тому числі і своїм прикладом. Нині в Ужгороді жоден інший мікрорайон не має подібного комітету, хоча відомо, що раніше такий досить успішно діяв у Дравцях. Робота наша не є масштабною – ми ж не маємо коштів і змоги перебрати на себе все те, чим би мали опікуватися державні установи. Ми є лише допоміжною ланкою, робота якої є не завжди помітною, але вкрай

”

Про те, що місто не справляється з роботою, необхідною для розвитку мікрорайону, відомо всім. Найболючішою проблемою Доманинців уже багато років є поганий стан доріг.

Латана-перелатана центральна вулиця мікрорайону ще якось тримається, а от бічні вулиці просто не витримують критики. Врешті-решт мешканці, втративши надію на те, що «Укравтодор» колись таки добереться до їхніх кутків, самі взялися до роботи, вклавши на дороги тонкий, та все ж гладенький шар асфальту.

Нині деякі вулиці мікрорайону мають дуже охайний вигляд, інші же поки що чекають своєї черги.

**Віра Чернова,
голова ОСНу:**

“ Найбільшим досягненням комітету я особисто вважаю нічне освітлення всіх одинадцяти вулиць Доманинців, Люди завжди скаржились на те, що місто ігнорує їхні прохання про встановлення опор зовнішнього освітлення. Вночі пройти нашими вулицями було просто неможливо. Тому за це питання взявся комітет: зібрали гроші, провели роботи, уклали договір про обслуговування з приватною фірмою. Тепер весь Ужгород уночі ледь світиться, а в нас на кожній вулиці – як удень!

”

Багато допомагає комітет і місцевому навчально-виховному комплексу (НВК) «Гармонія». Директор освітнього закладу Марина Карпинець теж активно підтримує громадську ініціативу. Каже, що для розвитку школи люди не шкодують сил, бо усвідомлюють: усе це робиться заради добробуту їхніх дітей. Найактивнішим меценатом НВК є відомий громадський діяч та бізнесмен, корінний мешканець Доманинців Роберт Левицький. Саме завдяки йому і комітету самоврядування звичайна «провінційна» школа за останні кілька років стала навчально-виховним комплексом із двома фехтувальними класами і найкращою в місті актово-танцювальною залою (на неї перетворилась занедбана актова зала, яка багато років украї потребувала ремонту).

**Директор
НВК «Гармонія»
Марина Карпинець:**

“ Завдяки цим перетворенням до «Гармонії» почали переходити діти з інших навчальних закладів. Тепер юні фехтувальники без відриву від навчання мають змогу відвідувати одразу два тренування на день: ранкове і вечірнє. Маємо вже і перших чемпіонів України у своїх вікових категоріях. А до танцювальної зали переїхала тренуватися студія «Бліц», тож діти мають можливість недалеко від дому займатися танцями.

”

З недавніх добрих справ комітету самоврядування слід відзначити впорядкування на території нової приватної забудови мікрорайону дитячого майданчика. До цього майданчик облаштували біля НВК, однак діти з нових вулиць гратися не мали де, тому для них також вирішили обладнати ігрову зону. У приміщенні НВК, яке скоро відзначить 30-річний ювілей, відремонтували підсобні приміщення кухні: там уже багато років протікали труби, мийки. А незабаром активісти разом зі школярами вийдуть на традиційну весняну толоку.

Діти розійдуться по всьому мікрорайону, прибираючи узбіччя доріг і закликаючи власників усіх дворогощтарств облагородити територію біля своїх будинків. Віра Чернова зауважує, що толока є для дітей не примусом, а святом, оскільки члени комітету після виконаної роботи завжди віддячують школярам «солодким столом».

Узяв комітет «шефство» і над старовинним доманинським Свято-Успенським храмом, де відбуваються служби для православної і греко-католицької громад. Спочатку церкву відремонтували зовні, потім замінили старі вікна, які постійно підтікали, на сучасні склопакети.

Оновили за гроші комітету огорожу навколо храму, а також систему водопостачання. Допомагає громадська ініціатива і місцевій сімейній амбулаторії.

**Віра Чернова,
голова ОСНУ:**

“ Мешканці до нас звертаються з дуже різними проханнями, тому ми і дороги ремонтуємо, і сварки між сусідами залагоджуємо. Всі прохання (окрім дрібних, які можна вирішити самотужки) розглядаємо на засіданнях комітету. Цьогоріч хочемо допомогти відкрити в НВК «Гармонія» ще одну групу дитячого садка.

Вільне приміщення для нової групи є, але там треба зробити ремонт. Також на території школи плануємо відновити футбольне поле. Загалом планів дуже багато.

”

Як каже багаторічна очільниця доманинського комітету, якби щороку муніципалітет виділяв хоч невеличке фінансування (на рівні 150-200 тис. грн) таким громадським організаціям, це суттєво підняло би стандарти життя всіх ужгородців.

**Віра Чернова,
голова ОСНУ:**

“ Ми не отримуємо зарплат чи інших винагород, а працюємо виключно на громадських засадах.

Тому за ці кошти змогли би зробити чимало корисного – наприклад, озеленити територію, організувати роботу Клубу пенсіонерів, звести дитячі та спортивні майданчики, врешті-решт залучити спеціалістів з написання заявок на одержання грантів, які дали би змогу залучити додаткові кошти для розвитку мікрорайону.

”

Правда, поки що члени комітету самоврядування нерідко наражаються на погрози, констатує голова комітету.

**Віра Чернова,
голова ОСНУ:**

“

Чиновники викривлено сприймають роботу таких організацій, як наша. Порушуючи певні проблемні питання мешканців, ми часто, замість сприяння, бачимо грубість і навіть «наїзди» з боку представників влади. Буває, руки опускаються після такого... Однак потім хтось із мешканців приходить до мене із проблемою – і розумію: можливо, для цієї людини комітет є останньою надією. Тому мусимо допомагати.

”

Віра Чернова переконана, що якби кожен мікрорайон Ужгорода так самоорганізувався, то місто було б не впізнати. До неї часто звертаються інші активні ужгородці з проханням поділитися багаторічним досвідом успішної роботи організації. І вона готова допомагати в цьому хоч зараз.

Джерело: <http://dzerkalo-zakarpatya.com/?p=22823>

«БДЖОЛИНИЙ» БУДИНКОВИЙ КОМПЕТ ЗМІНИВ ДОЛЮ ХЕРСОНСЬКОГО ГУРТОЖИТКУ

Катерина Пономаренко,
видання «ПолітХерсон»

Є крилата фраза «Твоя доля – в твоїх руках». Це правило застосовується не тільки до окремої людини, але й, наприклад, до мешканців цілого будинку. Хто з нас, спускаючись і піднімаючись по брудних сходах своєї багатоповерхівки, не уявляв, як було би гарно, якби перила і вікна були чистими, а на підвіконнях стояли квіти?

Але думки-думками, а до дій доходить рідко. Лаємо сусідів, людський менталітет, але нічого не робимо. Лише одиниці знаходять в собі сили змінити долю свого будинку. Яскравим прикладом такої трансформації є будинок на вулиці Чорноморській, 22-А, де 16 грудня 2010 року було створено орган самоорганізації населення «Вулик».

Голова будинкового комітету Валентина Гераськіна згадує, що тоді якраз була передвиборча кампанія до міської ради, і кожному кандидату, який приходив спілкуватися з мешканцями будинку, вони ставили одне і те ж питання: коли і як вони зможуть приватизувати свої квартири в будинку, який вважався гуртожитком.

Депутат міськради Ігор Марченко (колишній директор департаменту ЖКГ міської ради) порадив мешканцям будинку створити орган самоорганізації населення для того, щоб їх слова і вимоги були почутими. Валентина Михайлівна і сама, дивлячись на затишний сусідній під'їзд з квітами на вікнах, думала «Чим ми гірші?». Мешканці її під'їзду, хоч і хотіли поліпшити умови життя, але від участі у створенні будинкового комітету відмовлялись.

**Валентина
Гераськіна,
голова ОСНу:**

“ Доводилося переконувати кожного особисто, і врешті-решт сформувалась команда з дев'яти активних, небайдужих осіб. ”

Комітетові навіть дали назву – «Вулик», яка відразу сподобалась всім мешканцям. А ось у чиновників це слово викликає і усмішку і страх, тому що вони знають, що якщо вимоги «Вулик» не виконають – «бджоли» їх «покусають».

«Хто спробує нам нашкодити, опухлим, ужаленим ходитиме», – цитує голова комітету вірш, написаний колись для прийому у міськвиконкомі.

Валентина Михайлівна розповідає, що один раз вони з мешканцями принесли в міськвиконком баночку меду, мовляв, «вже бджоли мед зібрали, а ви досі документи не підписали».

Вирішувати важливі для дому питання жінка ніколи не ходить одна – завжди бере з собою мешканців, адже разом досягти мети набагато легше. Секрет успіху «Вулика» у тому, що він ніколи нічого не спускає на гальмах. «Якщо застопорилася справа – ми трясемо, поки не вирішиться» – розповідає Валентина Гераськіна.

Скарбничка досягнень будинкового комітету з кожним роком зростає. Ось найглобальніші з них:

↪ Мешканці почали процес приватизації своїх квартир. Їх будинок перебував на балансі бавовняного комбінату і числився гуртожитком. Для того, щоб вони могли приватизувати квартири, потрібно було, щоб будинок перейшов у комунальну власність міста.

Мешканці Чорноморської, 22-А підняли архівні документи, з яких стало відомо, що перш, ніж будинок передали на баланс ХБК і він став вважатися гуртожитком, його будували і здавали в експлуатацію як житловий будинок для малосімейних.

Це питання вирішувалося дуже довго, але завдяки напористості активістів, 16 серпня 2011 будинку повернули статус житлового.

↪ Зняли антену для прийому і передачі сигналу, яка руйнувала будинок. Потужна антена 34 метри у висоту 13 років руйнувала будинок. Через неї тік дах, квартири затоплювало. Мешканці нічого не могли зробити, тому що компанія, якій антена належала, уклала договір про оренду даху з держмайном і не збиралась щось міняти. Крім цього, через цю антену, будинок не могли прийняти в комунальну власність.

Тоді мешканці будинку запросили місцеве телебачення. На всю область показали і розповіли про свою проблему. «Вулик» вийшов і на національний канал «1+1», який зняв про будинок сюжет.

Коли вже всіх чиновників в Херсоні безуспішно обійшли, активісти відправились до колишнього голови Херсонської обласної адміністрації Віктора Пелиха. Валентина Михайлівна розповідає, що після третього їхнього візиту він вже не витримав і подзвонив в МНС. У той же день, 1 жовтня 2012 року, вони приїхали і зняли злощасну антену. Тепер на її місці розвивається український прапор (це справа рук завгоспа Івана Андрійовича).

Наступним етапом роботи комітету буде внесення будинку до титульного списку на капітальний ремонт, адже дому вже 27 років і за цей час його жодного разу не ремонтували капітально.

- ↪ Уклали договір з ПрАТ «Херсонліфт». Близько 10 років ліфти в будинку не працювали. Мешканці зв'язалися з «Херсонліфтом», здали гроші, і тепер ліфти працюють справно по картковій системі.
- ↪ Домоглися цілодобової подачі води. До цього року вода в будинку була по годинах. Коли активісти будинкового комітету почали клопотати з приводу переведення на цілодобове водопостачання, їм сказали, що це можливо, тільки потрібно підключити ще один насос. Мешканці самі підключили другий насос, і тепер вода у них є майже цілодобово.
- ↪ Почистили від сміття підвали і дахи. Машина вивезла понад 9 тонн сміття, що збиралось там протягом 24 років. Мешканці провели 8 суботників з прибирання території.
- ↪ Поміняли в усьому будинку старі труби на пластикові. Відремонтували систему ливнєвого водовідводу («ливнєвку»).
- ↪ Налагодили стосунки з сусідами (це ресторан «Бар-піца», стоматологічна поліклініка «Авіцена»). В результаті вони тепер теж іноді допомагають матеріально, присилають своїх фахівців для ремонтних робіт.

До речі, тепер мешканці будинку на Чорноморській, 22-А не пускають в свій підвал жеківців, маючи гіркий досвід, коли співробітники старого ЖЕКу під виглядом зварювальних робіт спиляли 8 труб по 1,5 м кожна і здали на металобрухт. Активісти тут же написали скаргу голові ЖЕКу і з тих пір більше його представників в свій підвал не впускають. Та й до нового ЖЕКу ставляться з побоюванням.

Також не так давно невідомі вкрали 20 м діючої каналізаційної труби. Мешканці будинку викликали ЖЕК. Його фахівці сказали «Збирайте гроші. 1000 гривень з дому». Гроші вони зібрали, але чекати жеківців не стали. Завгосп знайшов інших сантехніків, які замінили трубу в той же день. І в 8 вечора в квартирах вже була вода. «Люди, які пізно прийшли з роботи, навіть нічого не помітили!» – Наголосила Валентина Михайлівна.

Окрім занять житлово-комунальними питаннями, «Вулик» весь час намагається урізноманітнити життя мешканців будинку. Вже традиційною для його жителів стала новорічна акція «свято Самотньому малозабез-печеному пенсіонеру».

У під'їзді будинку зараз чисто і затишно, на підвіконнях стоять квіти, на стінах – картинки, на першому поверсі – дошка оголошень, де Валентина Михайлівна намагається писати не просто суху інформацію, а людською мовою, іноді навіть у віршованій формі, що дуже подобається мешканцям. У дворі теж все акуратно – доглянуті квіти, дерева, лавки.

«Ми будемо домагатися звання кращого будинку в Україні!» – мрійливо вимовляє голова комітету Валентина Гераськіна. І дивлячись на її впевненість і цілеспрямованість, не виникає сумнівів, що так воно і буде.

ЧЕРКАСИ

ЯК ОСНУ В ЧЕРКАСАХ ВИРІШУЮТЬ ПРОБЛЕМИ РЕМОНТУ ДОРІГ

Надія Медведенко,

секретар комітету самоорганізації населення "Луначарський»

У Черкасах комітет самоорганізації населення «Луначарський» багатьма прикладами своєї діяльності демонструє свою користь для мікрорайону, вирішуючи проблеми вуличного освітлення, ремонту доріг та інфраструктури.

Активісти сприяли відновленню вуличного освітлення на вулиці Ярослава Галана, яке не працювало більше десятка років. Працівники комунального підприємства "Міськсвітло" проклали 1 800 метрів дроту та замінили лампи на нові та енергозберігаючі. Посприяв виділенню коштів на проведення усіх ремонтних робіт міський голова Черкас Сергій Одарич.

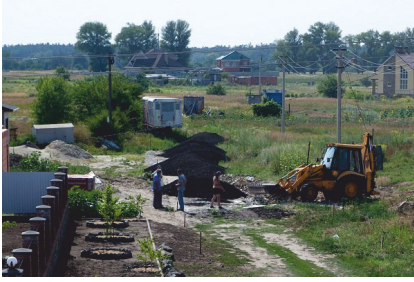
Руслан Зоря,
голова ОСНУ
«Луначарський»:

“ Відсутність світла створювала для жителів прилеглих будинків від вулиці Старицького і до санаторію "Пролісок" чимало незручностей. Адже з роботи додому більшість людей поверталася затемна, а у зимовий час діти йшли до школи в сутінках. Наша ініціативна група збирила чимало підписів жителів мікрорайону, які в один голос вимагали відновлення освітлення на цій вулиці. ”

За словами керівника КП "Міськсвітло" Олега Крощенка, вартість усіх робіт на вулиці Ярослава Галана нижче комерційної. Крім того, плани з ремонту та відновлення лінії зовнішнього освітлення коригуватимуться на вимогу громадян. Тому подібні звернення від комітетів самоорганізації населення допоможуть швидше зробити місто комфортнішим.

За сприяння ОСНУ у мікрорайоні «Поляна» комунальники вперше за останні десятиліття розчистили вулиці від снігу. Голова комітету самоорганізації населення «Луначарський» Руслан Зоря, який і виступив ініціатором очистки головних вулиць «Поляни», говорить, що коли приїхали комунальники, вони здивувалися і запитали: «А тут ще й люди живуть?»

Руслан Зоря упевнений, що очищати вулиці мікрорайону від снігу вкрай необхідно. Адже, приміром, на вул. Грибній проживає чимало дітей, які вимушені йти до ЗОШ № 7 через поле і кучугури снігу.

КОНКУРС НА КРАЩОГО ГОСПОДАРЯ!

ДОРОГІ СУСІДИ!
ПРИКРАСЬТЕ СВІЙ ДВІР –
ОТРИМАЙТЕ ПОДАРУНОК

Здивуйте жителів нашого мікрорайону охайною квітучою, квітучим під'їздом чи незвичайним благоустрем дворів. Покажіть приклад іншим!

Зробімо наш мікрорайон найкрасивішим у Черкасах!

Львівський міський голова Руслан Зоря

Термін дії конкурсу: до 20 серпня
Питання дивіться за телефоном 56-41-05

**Руслан Зоря,
голова ОСНУ
«Луначарський»:**

“ Крім того, чимало людей йдуть на роботу і повертаються з нею із санаторію «Пролісон». Мікрорайон «Луначарського» вдячний комунальникам, які відгукнулися на наше прохання, і ми сподіваємось, що у подальшому вони усіляко допомогатимуть із прибиранням снігу. ”

У мікрорайоні «Поляна» перший котедж звели ще у 2005-му. А от цивілізованого шляху досі не було. За його облаштування тутешні жителі взялися самотужки. Таке ремонтне «ноу-хау» містянам запропонувала мерія Черкас.

Валерій Гусаков, місцевий житель: «Зараз ця ініціатива з асфальтом вітається на 100%. Якщо людина сюди приїжджала восени на гарній машині і не могла виїхати, то була навіть проблема знайти трактор. А зараз, якщо все вийде і ми покладемо цей оскол, проблеми доріг ми знімемо».

Так поладнати в мікрорайоні «Поляна» планують лише основні шляхи. Адже задоволення – не з дешевих. Хоча жителі платять тільки за роботу бригади, грейдер і каток. Матеріал їм привозять за рахунок бюджету. Яблуневу вкривають вторинним асфальтом із Хрещатика.

**Руслан Зоря,
голова ОСНУ
«Луначарський»:**

“ Тут є покриття, яке ми робили ще 3 роки тому. Тоді ми витратили 30 тисяч, щоб зробити 500 м дороги від Онопрієнка до Галана. Ми зробили грейдером корито, поклали щєбінь, тому зараз є основа, щоб зверху класти оскол. Мені б дуже хотілося, щоб вартість не перевищувала 6 грн за кв.м. Я сподіваюсь, що ми вкладаємося. ”

ДИМИТРІВ

ДИМИТРІВСЬКІ «САМОУПРАВЛІНЦІ» ЕКОНОМЛЯТЬ МІЛЬЙОНИ І РЯТУЮТЬ ЛЮДЕЙ

Андрій Кривцун,
газета «Донбас»

В Дмитрові вже понад 10 років діє унікальний Координаційний комітет самоорганізації населення (ККСН), який особливо проявив себе в останні найтяжчі для цього краю роки. Це зараз ККСН складається з 13 комітетів, в яких працюють 292 людини (більшість – на громадських засадах). А тоді підняти людей здавалося неможливим.

**В'ячеслав
Сирота,**
голова ККСН:

“ Ми вийшли в мікрорайони з ідеєю картки будинку – документа, який дозволяв мешканцям враховувати поточні платежі в розрізі кожного будинку, і самим щомісяця, планувати ремонт. Цей документ досі є унікальним в Україні. Завдяки такому кроку ми заклали фундамент системи, яка незабаром охопила практично всі сфери життєдіяльності міста. Нам вдалося створити дієвий орган односторонніх, справжніх соціальних менеджерів, які, знаходячись в тісному контакті з місцевою владою, вирішують проблеми житлово-комунального господарства, транспорту, соціальної сфери, проводять рейди по благоустрою території, працюють зі зверненнями громадян, виступаючи сполучною ланкою між міською владою та громадськістю.

Представники ККСН зуміли запустити просту систему, де мешканці самі складають і контролюють виконання 100% комунального замовлення керуючими компаніями на поточний рік. Корупцію в системі ЖКГ подолали шляхом жорсткого громадського контролю силами ОСНів. Їх діяльність заощадила мільйони, а досвід Дмитрова у цій сфері у 2012 році Мінрегіонрозвитку визнало унікальним.

Любов Ганжа,
керівник ОСНу:

“ Звичайно, спочатку було складно налагодити контакт з жителями. Люди, які звикли до того, що держава постійно їх обманює, не вірили новій організації. Були суперечки, сумніви, дебати... Ті, хто зважився бути першими, швидко побачили результат. За ними підтягнулися й інші.

Наприкінці березня в Дмитрові планувалися мітинги на підтримку «русского мира». Але ККСН виступив із заявою, закликавши жителів міста до акції «Активна тиша». Тим самим, тут вдалося утримати людей від барикад проти ВСУ, гарячим головам не дали взяти в руки зброю.

**В'ячеслав
Сирота,
голова ККСН:**

“ Члени наших комітетів провели роз'яснювальну роботу серед населення, підкреслюючи небезпеку участі в подібних збіговиськах. Ми виступили категорично проти будь-яких форм розпалювання пристрастей в суспільстві через проведення масових громадсько-політичних заходів. Пояснювали, що навіть маючи різні погляди на події, ми повинні зберегти можливість чесно дивитися в очі один одному, не дозволяючи розпалити ненависть в наших ”

Не «прогнулися» в Дмитрові і в квітні, коли в Донецьку вже було захоплено будівлю ОДА. Представники «Російського блоку» заявляли про потреби встановити блокпости на в'їзді в місто, завісити Дмитрів прапорами ДНР, провести липове опитування мешканців для ініціації референдуму. Рішенням членів Дмитрівської громадської ради (в тому числі, завдяки жорсткій позиції ККСН), питання, підняті сепаратистами, підтримані не були.

А потім був спекотний травень, коли димитрівські активісти зробили все для організації та проведення в окрузі двох виборчих кампаній (парламентської і президентської). Найчастіше під звуки пострілів і під найсильнішим психологічним пресингом з боку тих, хто чекав приходу окупантів ДНР.

З середини липня 2014 року в Дмитрів і навколишні міста прийшла спрага. Фільтрувальна станція на Карлівці, захоплена ДНР, отримала серйозні пошкодження. Вода зовсім трохи капала в серпні, але потім до жовтня знову була суша. Контроль за розподілом привізної води, роботою техніки і взагалі всю організація доставки, доручили представникам ККСН.

**В'ячеслав
Сирота,
голова ККСН:**

“ Сказати, що було важко – нічого не сказати. Ми доставляли воду в школи, садки, лікарні, інші установи, 400 лежачим хворим, а також престарілим громадянам. Жодного зриву графіка! Члени організації були на ногах з ранку до ночі... Мобілізували тоді всі сили: запечатали залишки у водоводах, бурили свердловини, проводили ревізії колодязів і джерел. ”

Для роботи по підвозу води було передано сім одиниць гідротехнічної автомобільної техніки, яку закріпили за мікрорайонами міста. Закупили і встановили на автомобілі три кубових баки. Кожна машина підпорядковувалася безпосередньо голові ОСНУ району, представнику ККСН, з яким взаємодіяли старші його будинків, населення, керівники різних установ та організацій. Використовували ємності котельні, встановлювали додаткові стаціонарні

Використовували ємності котельень, встановлювали додаткові стаціонарні ємності для технічної води, обладнані насосами. Місто діяло як одна велика, дружна самоорганізована сім'я. Тому й пережило цей складний час гідно.

На сьогоднішній день в п'ятидесятитисячному Димитрові зареєстровано близько 19 тис. переселенців. Одним з перших руку допомоги людям, знедоленим війною, простягнув саме ККСН.

**В'ячеслав
Сирота,
голова ККСН:**

“ З червня 2014-го до нас потяглися люди з окупованих Слов'янська, Краматорська, Горлівки. Гуманітарна допомога від держави не надходила практично півроку. Городяни своїми силами годували, одягали, розселяли людей, що прибували нескінченним потоком. Їх мало не за руку водили по службах, влаштовували на роботу. Разом раділи першому хлопчику-переселенцю, що народився, у нашому місті... Багато біженців перебували в стані шоку. Їх повні горя і болю очі будуть снитися мені, напевно, все життя.

”

У роботу включилися усі міські соціальні служби, лікарня. Волонтери розвозили за адресами допомогу на особистому транспорті. У спеціальних місцях проводили збір коштів. Туди ж небайдужі люди приносили не тільки їжу, одяг та взуття, а й посуд, дитячі коляски, праски, телевізори ...

Коли після Нового року ситуація загострилася, і почався новий потік біженців, ККСН став залучати в місто різні фонди і міжнародні організації, які працюють з надання різнопланової допомоги переселенцям.

ККСН надав свої офіси, інформаційну базу, людей і можливість оперативно вирішувати всі питання з місцевою владою.

5 листопада 2014 року, у приміщенні центрального офісу ККСН та ГО «Агенція місцевого економічного розвитку Димитрова» було відкрито Соціальний центр надання допомоги вимушеним переселенцям із зони АТО.

Проект реалізовано за фінансової підтримки уряду Японії та Програми розвитку ООН в Україні. Це громадська приймальня, де сім співробітників допомагають біженцям знайти житло, оформити документи на отримання фінансової допомоги, підібрати одяг, отримати гуманітарну допомогу і відповідають на всілякі запитання.

Олена Тищенко разом з чоловіком і двома дітьми (один – немовля) виїхала з Авдіївки в період максимальних обстрілів, в лютому 2015 року. Осіли в Димитрові. Будучи людиною енергійною, товариською, наполегливою, Олена організувала групу з таких же активних людей, які вимушено залишили свої будинки. Так з'явився Комітет самоорганізації переселенців Димитрова, який увійшов до складу ККСН.

**В'ячеслав
Сирота,
голова ККСН:**

“Завдяки їх активності переселенці Димитрова отримали гуманітарну допомогу від різних благодійних фондів (співпраця з фондом Крим SOS дозволила забезпечити переселенців фільтрами для води, ковдрами, подушками, побутовою хімією та посудом; від Управління Верховного комісара ООН у справах біженців надійшли ковдри, постільна білизна і рушники). А сім учасників групи тепер консультують своїх «товаришів по нещастю» у створеному Соціальному центрі.

”

З відкриттям Соціального центру всі зусилля влади, волонтерів і членів Комітету самоорганізації населення знайшли системність, а допомога, яка повинна надаватися переселенцям, швидше доходить до адресату.

Джерело: <http://donbass.ua/news/region/2015/12/06/dimitrovskie-samoupravleny-jekonomijat-milliony-i-spasajut-ljudei.html>

МАЛА ВІСКА, Кіровоградщина

ЦЕНТР МІСЦЕВОЇ АКТИВНОСТІ ТА РОЗВИТКУ ГРОМАДИ

Леонід Жовтило,
керівник районного Ресурсного
центру розвитку громад

З 2009 року при Маловисківській районній раді діє районний Ресурсний центр розвитку громад. Його головними завданнями є сприяння громадським організаціям, керівникам органів місцевого самоврядування, ініціативним групам у реалізації інвестиційних проектів, пошук нових підходів до розвитку територіальних громад, організація і проведення навчальних тренінгів та семінарів для зацікавлених осіб.

За 5 років Ресурсним центром спільно з громадськими організаціями району, учасниками Проекту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» реалізовано 12 мікропроектів на суму близько 3 млн грн.

Маловисківська районна рада у співпраці з Оникіївською, Новогригорівською сільськими радами та Маловисківською районною бібліотекою з червня 2012 року розробили та розпочали впровадження проекту «Центри місцевої активності для розвитку громад». У ході реалізації проекту Оникіївською сільською радою та громадською організацією «Оникієве для нащадків» було розроблено проект «Перші кроки до успіху».

За результатами його реалізації при сільській бібліотеці та сільському Будинку культури було обладнано громадську світлицю, придбано комп'ютерну техніку з підключенням до мережі Інтернет. Організовано проведення круглих столів з представниками влади з питань доступу до публічної інформації. Організовано участь молоді в інтернет-телемостах зі своїми ровесниками зі сходу та заходу України. Запроваджено проведення безкоштовного юридичного консультативного пункту. Налагоджено випуск сільського інформаційного бюлетеню. Центр місцевої активності — громадська світлиця при Оникіївській сільській бібліотеці, а осередком співпраці влади та громади став Будинок культури.

У рамках районного проекту зі створення центрів місцевої активності для розвитку громад при Новогригорівському сільському клубі за ініціативи громади була створена та юридично зареєстрована громадська організація «Відродження Новогригорівки». Активність громади викликана небажанням миритися зі складними процесами занепаду села. Закриття школи та відсутність дитячого садочка, поступове руйнування сільського Будинку культури стали стимулом для жителів громади різного віку розпочати боротьбу за свою громаду.

Активісти організували у сільському Будинку культури збори громади, запросивши як рядових членів громади, так і керівництво сільської ради, сільських та районних депутатів, керівників сільськогосподарських підприємств.

Результатом зборів стало підписання угоди про співпрацю та фінансову підтримку між громадою, сільською радою та представниками місцевого бізнесу. Затверджено плани розбудови громади та посильної участі кожного з питань відродження села.

У процесі реалізації домовленостей: капітально відремонтовано сільський Будинок культури; при Будинку культури засновано громадські об'єднання за інтересами; створено громадську світлицю; організовано святкування культурно-мистецьких заходів; активізувала свою роботу сільська бібліотека; матеріальна база закладів культури села поповнилась комп'ютерною технікою з підключенням до мережі Інтернет, плазмовим телевізором, настільними іграми для молоді, музичними інструментами.

За сприяння ресурсного центру районної ради та колективу районної бібліотеки реалізовано низку заходів, які направлені на виконання проекту зі створення центрів місцевої активності на базі закладів культури. За методичної підтримки районного ресурсного центру колективом бібліотеки було розроблено та подано на грант до програми «Бібліоміст» проект з розширення інтернет-комунікативної бази бібліотеки.

У результаті районна бібліотека отримала 12 комплектів комп'ютерної техніки з підключенням до мережі Інтернет. При районній бібліотеці реалізуються молодіжні ініціативи: дитячо-юнацька громадська організація «Ліга інтелектуальних ігор»; поетична студія «Мрія»; жіночий клуб «Світлиця»; інформаційно-консультативний портал «Захист прав дітей в Україні»; медіа-інтернет-проект «Пізнаємо Україну через діалог»; творча майстерня «Публічна бібліотека сьогодні, яка вона»; проект за участю старшого покоління «Вища народна школа». Розроблено та впроваджено проекти екологічного спрямування «Наше місто — чистий дім» та «Здай батарейку — врятуй крота».

За підсумками конкурсу «Кращі практики місцевого самоврядування – 2015» у номінації «Влада та громада: інформування, діалог, участь» переміг Маловисківський проект зі створення центрів місцевої активності для розвитку громади на базі будинків культури та бібліотек.

МИКОЛАЇВ, Львівщина

САМООРГАНІЗАЦІЯ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ ПАРКУ

Галина Марченко,
активістка міської громади

Якось у батьківській хаті в маленькому містечку Миколаїв, що на Львівщині, зустрілись три сестри: старша Валентина, середня Галина і молодша Уляна.

Ми обговорювали наші подорожі по світу. Як гарно там за кордоном! Чисті вулиці, дороги без ям, гарні дитячі майданчики... Ми мріяли про це в нашій країні, у нашому місті. Ми чули багато критики, обурення і сварок убік місцевої влади і державних органів також. Але ніхто у нашому місті не робив щось, щоб змінити занедбане становище міста. І у нас виникло питання: а що ми особисто можемо зробити для покращення життя нашого невеликого міста?

Ми вирішили створити групу у соціальній мережі Facebook і назвати її «Миколаїв – моя хата не с краю!!!» Уляна вирішила написати запит у міську раду про інформацію щодо місцевого бюджету міста. З якого ми довідалися що 500 000 грн буде витрачено на встановлення брукувки навколо пам'ятника у центрі міста. Нас це дуже здивувало, адже брукувка там була в ідеальному стані. Ми вирішили піти на засідання міської ради і запропонувати виділити дані кошти на відновлення нашого місцевого парку ім. 400 річчя Миколаєва.

Справа в тому, що у місті немає жодного місця для молоді, щоб проводити час на природі. А наш парк є досить великим, дуже гарним, але з полама-ними лавочками, відкритими каналізаційними люками і купою сміття.

Ми зібрали підписи Миколаївчан із проханням виділити кошти на відновлення парку і знову звернулися до міської ради. У відповідь почули, що якщо треба відновити парк, то відновлюйте його самі.

Ми не опустили руки і взялися за відновлення. У нашій групі «Миколаїв – моя хата не с краю!!!» зробили пост, що хочемо встановити лавочки у нашому парку. Валя запропонувала 300 грн і попросила усіх небайдужих приєднатися. Люди відгукнулися. 11 травня 2015 року ми урочисто встановили першу лавочку.

Після цього ми зрозуміли, що приказка «Моя хата с краю» в нашому місті неактуальна. Адже, я нічого не знаю не про наше місто. Небайдужих людей дуже багато.

У відновленні парку взяло участь багато мешканців нашого міста та навіть миколаївчани, які мешкають за кордоном.

На сьогоднішній день ми встановили: 9 лавок, 12 урн для сміття, одну качелю, одну каруселю, 5 дитячих дерев'яних будиночків, 2 вігвами, ще 2 у процесі, 2 вказівники, 3 пари паркових меблів, обладнали 10 зручних місць для відпочинку.

Щовівторка проводимо показ фільмів під відкритим небом у парку. Провели багато прибирань парку, до яких залучили дітей та молодь міста. 16 серпня організували і провели сімейне свято у парку, де були аніматори, тату хною, бодіарт, мега великі мильні бульбашки, пластунські розваги, дитяча вікторина, фотозона, козацькій куліш, інші гостинці та подарунки дітям. Все це з фотозвітами можна відслідкувати у нашій групі в соціальній мережі.

Зараз ми завершуємо ті заплановані роботи у парку, які можна зробити своїми силами. Ми розробили загальний план парку, де є і освітлення, і облаштування різних вікових зон та майданчиків. Ми подаємо заявки на різноманітні гранти. Наша мрія про гарне, зручне, сучасне місто починає здійснюватись. Але роботи ще багато.

Ми побачили віру та надію в очах мешканців. Ми відчули підтримку і бажання миколаївчан брати участь в житті міста.

Наша ціль – об'єднати мешканців Миколаєва на благо розвитку нашого міста. Наш обов'язок – боротися з байдужістю, корупцією, небажанням людей щось міняти. Ми хочемо показати, що кожна людина в Україні може зробити дуже багато для своєї країни.

Досить критикувати, сидячи дома на дивані перед телевізором. Кожен з нас – це сила. А разом ми непереможні. Ми мріємо, що одного дня будемо змагатись з іншими містечками за титул найгарнішого, найчистішого, найсучаснішого містечка України.

**Галина
Марченко,
середня з трьох
сестер:**

“ Я вважаю, що рушійною силою нашої групи є мої сестри – Валентина і Уляна. Вони є моїми героями. Я дуже пишаюся ними. У Валентини 3 дітей, з них наймолодшій – 2 роки. Але вона знаходить час, щоб вчитися та вкладати свій час і сили в своє рідне містечко, де колись ми усі троє бігали стежками нашого гарного парку. Валя зараз живе у Львові. Але кожні вихідні ми збираємося у наших батьків. Як далеко б нас не закинула доля, ми завжди будемо вертатись до батьківського дому. Я тішуся, що мої сестри не тільки в гості приїжджають, але й «вкладають себе» у рідне місто». за титул найгарнішого, найчистішого, найсучаснішого містечка України.

”

ВАРВА, Чернігівщина

ЯК САМООРГАНІЗАЦІЯ ДОПОМАГАЄ МЕШКАНЦЯМ СЕЛИЩА НА ЧЕРНІГІВЩИНІ ПІКЛУВАТИСЬ ПРО ЇХНІЙ ДОБРОБУТ

**Євдокія Тютюнник,
Вікторія Ковальова,**
газета "Урядовий кур'єр»

У селищі Варва на Чернігівщині місцеві жителі дбають про благоустрій свого населеного пункту. І допомагає їм у цьому ОСН «Варин-плюс».

Ідея створення органу самоорганізації з'явилась чотири роки тому. «Ми вирішили взяти участь у проєкті ЄС ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду».

«Одна з його умов — створення органу самоорганізації, — розповідає пані Валентина. — У нашому районі це було вперше. Ми 38 разів проводили збори, зрештою самоорганізувались».

Відтепер ОСН «Варин-плюс» прославляє селище на всю країну. Так, у 2013 році варвинці здобули перемогу з-поміж кращих сільських, селищних та міських рад і виграли 120 тисяч гривень.

А наприкінці 2014 року — новий здобуток: друге місце в конкурсі «Кращі практики місцевого самоврядування» за вплив органу самоорганізації населення «Варин-плюс» на розвиток територіальної громади.

Неабияка заслуга у цьому успіху – активної жінки, селищного голови Валентини Саверської-Лихошви, що переймається потребами варвинців і живе справами селищної ради. А члени громади підтримують усі її починання.

Приміром, за рішенням депутатів селищної ради територію райцентру розбили на сектори, які щочетверга прибирають працівники підприємств, організацій, установ.

Однак населений пункт, а це 93 вулиці й провулки, щодня потребує господарського погляду. Тому тут запровадили посаду інспектора з благоустрою. Щоранку він разом із правоохоронцями об'їздить територію селища і виявляє недоліки.

Питання ремонту та прокладення доріг, ремонту даху чи заміни водопровідної труби у селищі вирішує КП «Господар». Але створення комфортних умов

**Валентина
Саверська-
Лихошва,
селищний голова:**

“ Використовуємо будь-яку нагоду одержати кошти з міжнародних та вітчизняних благодійних фондів і донорських організацій. Вже написали з десяток проектів і виставили їх на конкурси — сподіваємося таки отримати гроші на них». В результаті такої активності й утворився і активно працює орган самоорганізації «Варин-плюс».

У межах середньострокової Програми соціально-економічного розвитку селища на 2012—2015 роки «Варва-2015: співпраця влади і громади» місцеві жителі спільно з владними структурами зробили вже чимало. Варто лише пройтися затишним і надзвичайно естетичним центром містечка, аби переконатися, що воно останнім часом стало привабливішим. Тут споруджено Алею Героїв, де вшановують усіх земляків, які мужньо воювали і достойно працювали на благо рідної Варви. Встановлено кілька пам'ятних знаків. Облаштовано дитячі майданчики і місця відпочинку. Милують око красиві мереживні білосніжні альтанки. Тут молодята поєднують свої долі у присутності рідних, близьких та односельців.

Перелік добрих справ щороку поповнюється. Уже завершено заміну вікон на металопластикові пакети в ДНЗ «Джерельце», облаштовано одвірки в ДНЗ «Казка», громада будує і ремонтує дороги, розширює водомережі, на вулицях замінено лампи розжарювання економнішими світлодіодними, встановлено двозонні лічильники електроенергії.

Нині смт Варва — найчистіше й одне з найпривабливіших містечок Чернігівщини, яке живе під девізом: «Варва — наш спільний дім, тож будьмо господарі в нім!»

Сьогодні мешканці смт Варва намагаються різними методами допомагати селищній раді розвивати територіальну громаду. Вперед і вгору! — основний напрямок і девіз розвитку Варвинської територіальної громади.

Джерело: <http://ukuriy.gov.ua/uk/articles/u-misti-nad-udayem-dirki-lataye-organ-samoorganiza>

БОБРИЦЯ, Київщина

ЯК БОБРИЦЯ СТАЛА КАЗКОВИМ СЕЛОМ ЗУСИЛЛЯМИ ЖИТЕЛІВ

Роман Іваненко, член
Бобрицького сільського фонду «Розвиток та благоустрій»

Село Бобриця – населений пункт за шістнадцять кілометрів від Києва, де проживає три тисячі людей. Це село є яскравим прикладом того, як має розвиватись територія в режимі так званого «сталого розвитку».

Роман Іваненко, мешканець Бобриці, член Бобрицького сільського фонду «Розвиток та благоустрій», Марія Уварова, Фонд «Розвиток та благоустрій» та Євгенія Губкіна, архітектор, NGO Urban Forms Center, розповідають про те, як відбувались зміни.

У нас звикли слово «село» сприймати з усмішкою, асоціюючи його із кирзовими чоботами, брудом, коровами, сінокосом і так далі. Насправді це звичайний населений пункт і система управління тут діє така ж, як, скажімо, у великому місті обласного значення чи невеликому містечку районного значення. У селі також є місцева рада, депутати, виконком, за аналогом до посади мера — голова сільради. Тут так само ухвалюють рішення та сплачують податки до місцевого бюджету. Той же генплан на сьогодні має кожне українське село.

У 2007 році я придбав у Бобриці земельну ділянку й переїхав туди. Мені не подобалось, що в селі не вистачало динаміки. Тому я прийшов до сільради і запропонував допомогу. На що мені відповіли, що так, нам, по-перше, дійсно потрібні спонсори, по-друге нові землі, щоб розширити межі села. Тоді я запитав про те, який вони мають бюджет. У відповідь прозвучало, що держава дає мало грошей. На це я зауважив, що існують місцеві бюджети і місцеві податки.

На мій погляд, стійким населеним пунктом є той, що розуміє, яким чином він заробляє собі на життя. Критична проблема українських населених пунктів полягає у тому, що вони не розуміють, чим заробляють собі на життя. І дуже важливо навчити їх самостійно формувати бюджети.

Нашим головним завданням у Бобриці було проаналізувати можливості села, визначивши, яким чином воно може заробляти гроші і на що потім ці гроші може використовувати.

Загалом, ми діяли за принципом: думай глобально, дій локально. Місцеві люди сприймають такі кроки непросто, але насправді, активна меншість завжди керує ситуацією.

Ми вирішили відійти від радянської практики стратегій на понад двадцять років, тож стратегія для Бобриці була розроблена на п'ять років. Це дозволило чітко показати людям, яких змін слід очікувати найближчим часом.

Дуже важливо побудувати правильну комунікацію. Рік тому, як ми починали свою роботу, спілкування з громадою в Бобриці було дуже обмеженим: селянин максимум міг прийти у приймальні дні до сільради і з'ясувати, що відбувається. Натомість, ми вирішили налагодити діалог з громадою. Ми зробили веб-сайт місцевої громади, де розмістили інформацію про сільраду, комунальне підприємство села, благодійний фонд «Розвиток та благоустрій», що був заснований як інструмент збору коштів і отримання грантів. Також ми створили газету «Наша Бобриця» та спільноту «Казкове село Бобриця» у Facebook. Кожна зі згаданих платформ — сайт, газета, група в FB мають свою аудиторію з-поміж мешканців Бобриці. Окрім цього, ми встановили вісім дошок оголошень у тих місцях, де люди найчастіше гуртуються.

Нещодавно відбулися перші громадські слухання щодо стратегії розвитку села. На цій зустрічі ми демонстрували людям результати того, що вже вдалося здійснити. До прикладу, бюджет села Бобриця тепер складає 3,5 мільйони гривень. А все тому, що насправді існують інструменти для залучення бюджетних грошей, якими чомусь ніхто не користується. Ми, наприклад, перереєстрували кілька бізнесів таким чином, щоб податки потрапляли не до Києва, а в Бобрицю. Так ми маємо плюсовий залишок.

Окрім цього, ми звернулись до районного та обласного казначейств, під наглядом яких закладаються місцеві бюджети. Проблема в тому, що ми ламаємо систему: раз наш бюджет збільшується, тоді в когось має бути урізаний. Але ми показали наш бюджет і заплановані витрати — казначейство погодилось на експеримент.

Джерелами фінансування бюджету Бобриці є також добровільні внески жителів села та гранти.

Зауважу, що ми нічого надприродного не робили — тільки правильно структурували завдання. Не розумію, чому ніхто не хоче реалізовувати подібних проєктів. Насправді все цілком реально й Україна має необхідні для цього механізми. Потрібна лише активна місцева громада, що зможе організувати людей.

Щодо культурного розвитку села, ми працюємо з тим, що є, не запозичуючи нічого звідкись зовні й не вигадуючи нового. Ми знайшли покинуті промислові території біля озера, одним із шляхів розвитку яких якраз і є креативна індустрія. У нас народилася ідея створення арт-простору, який би передовсім задовольняв потреби цього населеного пункту. Справа в тому, що тут справді є соціальне замовлення: у Бобриці багато людей із творчим запасом, які поки лише проживають тут, а могли б вести активну творчу діяльність. А якщо ця ідея приживеться, то її можна запроваджувати в інших населених пунктах – так вийде вже кластер сіл.

Поруч із озером є місця, на базі яких ми хотіли б зробити арт-резиденцію для митців, учених, мандрівників — будь-кого, хто зможе ділитися досвідом та світоглядом із місцевими мешканцями, впливати на громаду, але не примусово й штучно, а скоріше на інтуїтивному рівні. Також ми прагнемо зробити музей просто неба.

Стратегія розвитку Бобриці — це, по суті, процес формування бренду села. Кожен бренд має айдентику — у нашому випадку це дизайн середовища населеного пункту. При цьому, якщо ми просто йтимемо за принципом «замовник—виконавач», то ментальних змін у громаді не відбудеться. Тому виникла ідея партисипативної практики — залучення громади.

Зараз ми зіштовхнулися з проблемою такого собі розриву між спільнотою і генпланом: з одного боку, спільнота вже об'єдналася з місцевою владою та рухається в правильному напрямку, а з іншого боку — виникають моменти з реалізацією задуманого, адже тут вступає в силу його величність генплан. Повністю замовити підготовку генплану можна ГІПу (головному інженеру проекту), і обійдуться його послуги дешевше, ніж запрошення цілої команди спеціалістів — архітекторів, дизайнерів, екологів, соціологів, інженерів. Але тішить у феномені Бобриці те, що замовник, порівняно з виконавцем (зокрема, ГІПом) виріс — він подорожував, розвивався, читав, тощо. Таким чином, природно виникла потреба щось змінювати, і так з'явилися ми в Бобриці.

Активісти стикнулись із тим, що не можуть надати деяку просторову стратегію, тому що це все впирається в генплан, а генплан — це ДБН (державні будівельні норми), які вони мають вивчати, замість того, щоб займатись більш корисною справою.

Але доводиться йти на компроміси – адже, законодавство недосконале, тож ми намагаємось адаптувати наш новий генплан до тих норм, які побутують сьогодні.

У своїх діях ми постійно відштовхуємося від того, що Бобриця — це село, яке ми в жодному разі не прагнемо урбанізувати, а навпаки — зберегти його сільський дух. Ми намагалися знайти в Бобриці те прекрасне, що ми і хочемо продемонструвати всім.

Джерело: <http://nowaste.com.ua/ru/kazkove-selo-bobritsya-sovershila-nevozmozhnoe/>

АСОЦІАЦІЯ СПРИЯННЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ

Створена у 2006 році, Асоціація об'єднує та підтримує тих, хто прагне спільно діяти, аби покращувати своє життя і життя громади.

Стратегічні напрямки діяльності:

1. **Вплив на органи влади** для демократизації та підвищення соціальної ефективності їхньої діяльності.
2. Вироблення та **поширення у суспільстві ідей**:
 - самоорганізації,
 - належного врядування,
 - соціального партнерства та взаємодопомоги,
 - становлення громадянського суспільства.
3. Сприяння **створенню умов для діяльності неурядових організацій**, органів самоорганізації населення, місцевих ініціативних груп, волонтерів.

Асоціація у своїй роботі:

- ⇒ Об'єднує та **підтримує організації** та людей, які прагнуть поліпшити якість життя у своїй громаді, вирішують місцеві проблеми спільно, намагаються вплинути на дії органів влади.
- ⇒ Проводить **дослідження та аналізує політику** з актуальних проблем розвитку суспільства.
- ⇒ Надає допомогу на всіх етапах **створення** і роботи органів самоорганізації населення, надає **консультації**.
- ⇒ Розробляє і домагається прийняття ефективної **законодавчої та нормативної бази** місцевого самоврядування як на державному, так і на місцевому рівнях.
- ⇒ Домагається **прозорості та відкритості** у діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, комунальних установ;
- ⇒ Просвіщає громадян про їхні **можливості участі** в управлінні місцевими справами та контролю за діяльністю місцевої влади, сприяє підвищенню їхньої активності.
- ⇒ Підвищує рівень професіоналізму і взаємопідтримки громадських активістів через **навчальні заходи**, круглі столи, **конференції**, обмін досвідом.
- ⇒ Видає аналітичну, методичну, просвітницьку **літературу**.

МІСІЯ АСОЦІАЦІЇ:

сприяння розбудові громадянського суспільства в Україні через розвиток самоорганізації населення та створення дієвої системи участі громадян в управлінні місцевими справами.

Координати ВГО «Асоціація сприяння самоорганізації населення»:

65014, Україна, м. Одеса,
вул. Маразлівська, 38.
Тел./ф.: +38 (048) 738-68-30
E-mail: samoorg@ukr.net
Сайт: <http://samoorg.com.ua>

САМООРГАНІЗАЦІЯ В УКРАЇНСЬКИХ ГРОМАДАХ. ІСТОРІЇ УСПІХУ.

Здано до набору 20.02.2016. Підписано до друку
25.02.2016.

Папір офсетний. Спосіб друку офсетний. Др. арк. 50.
Наклад 500 прим. Зам. № 202.

Надруковано ПП «Євродрук»
65000, м. Одеса, вул. Мала Арнаутська, 9